

رسیدگی به مطالبه وجه اسناد

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱
پیش گفتار	۲
اول- تعریف سند عادی و رسمی	۳
دوم- معرفی چک و سفته	۴
سوم- مرجع صالح در رسیدگی به مطالبه وجه اسناد	۸
چهارم- بررسی دادخواست واصله به شورای حل اختلاف	۱۰
پنجم- صدور دستور تعیین وقت و دعوت از طرفین	۱۲
ششم- اقدامات شورا در رسیدگی به دعوی	۱۲
هفتم- صدور قرار تامین خواسته	۱۳
هشتم- رسیدگی ماهیتی به دعوی	۱۷
نهم- خسارت تاخیر تادیه	۱۹
دهم- اعلام ختم رسیدگی و صدور رای ماهوی	۲۳
یازدهم- مسئولیت تضامنی مسئولین پرداخت چک و سفته	۲۷
دوازدهم- طرح اعتراض و خواهی و یا تجدید نظرخواهی	۳۰
سیزدهم- اجرای رای محکومیت به پرداخت وجه	۳۰
چهاردهم- خسارت ناشی از اجرای قرار تامین خواسته	۳۲
پانزدهم- قانون نحوه اجرای محکومیت های مالی و آرای شورای حل اختلاف	۳۴
پی نوشت ها	۳۵

حضرت آیت‌الله هاشمی شاهرودی: در قوه قضائیه عدالت محوریت دارد و می‌بایست با حساسیت بیشتری در پی احیا و اجرای عدالت بود.

برای تحقق این هدف و بر اساس سیاست‌های کلان رئیس محترم قوه قضائیه در چارچوب توسعه قضائی، شوراهای حل اختلاف به منظور احیای فرهنگ داوری و صلح و سازش به دور از تشریفات تشکیل گردید که با توجه به حدود صلاحیت‌های قانونی در جهت حل و فصل اختلافات مردم و با مشارکت آنان در اموری که ماهیت قضائی ندارد یا از پیچیدگی کمتری برخوردار است اقدام نمایند تا مراجعات به محاکم دادگستری کاهش یافته و فرصت مناسب برای دادگاهها در رسیدگی به امور مهم فراهم شود.

این موضوع در وهله اول به موجب ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و سپس در ماده ۱۳۴ قانون برنامه چهارم توسعه مورد تصویب مجلس شورای اسلامی قرار گرفت و تا پایان برنامه چهارم (سال ۱۳۸۸) دارای پشتوانه قانونی است. معاونت آموزش قوه قضائیه که متکفل آموزش اعضاء و کارکنان شورای حل اختلاف می‌باشد از همان ابتدا فعالیت گسترده‌ای در برنامه ریزی آموزشی و اجرای آن، تهیه و تدوین متون آموزشی به منظور ارتقاء سطح معلومات و آگاهی‌های اعضاء شورا داشته و مجدانه در این راه کوشیده، مع الوصف تا رسیدن به حد مطلوب سالها تلاش و پی گیری لازم است.

در برنامه جامع و عملیاتی پنجساله دوم توسعه قضائی (۱۳۸۷-۱۳۸۳) نیز طرح ریزی بسته‌های آموزشی شورای حل اختلاف تحت مسئولیت معاون محترم آموزش قوه قضائیه به این اداره کل سپرده شده تا ضرورت‌های آموزشی در صور مختلف از جمله تهیه و ارسال متون و کتب و آموزش‌های حضوری و غیرحضوری تدارک شود. در همین ارتباط دستورالعمل آموزش اعضاء و کارکنان شورای حل اختلاف در ابتدای سال ۱۳۸۴ ابلاغ شد و مجموعه حاضر که تحت عنوان آموزش (گام به گام) ارائه می‌شود، روشی است متمایز در جهت افزایش آگاهی اعضاء شورای حل اختلاف در عناوین مدنی و جزائی داخل در صلاحیت شوراها و نحوه رسیدگی مرحله به مرحله که در راستای برنامه جامع اشاره شده تدوین گردیده است. به علاوه برنامه ریزی لازم بعمل آمده تا در عناوین مرتبط که بیشترین مراجعات به شورای حل اختلاف را شامل می‌شود، متون آموزشی با سبک حاضر تهیه و برای اعضاء شورا ارسال گردد. ضمن تشکر از حضرت حجت الاسلام والمسلمین جوهری معاون محترم آموزش قوه قضائیه که انتخاب روش موجود مرهون راهنمایی و هدایت ایشان است امید داریم سلسله متون ارائه شده مورد استفاده علاقمندان قرار گرفته و از نظریات اصلاحی صاحب نظران بهره مند شویم.

غلامرضا موحدیان

مدیر کل آموزش کارمندان قوه قضائیه

نحوه رسیدگی به مطالبات اشخاص به موجب اسناد اعم از رسمی و عادی از آنچنان گستردگی برخوردار است که در بادی امر ارائه یک طرح عملی در قالب کتابچه تصویری دور از ذهن بود. معرفی انواع اسناد، آثار و اعتبار هر یک از آنها، وجود اسناد عادی دارای امتیاز خاص (اسناد تجاری)، تعرض به اسناد، تامین خواسته، خسارت تاخیر تادیه و ... جملگی موضوعاتی است که لازم است از آن بحث شود و مبتلابه مراجع قضائی و شوراهای حل اختلاف در پرونده ای متشکله است. از طرفی بدلیل مباحث مشترکی که در رسیدگی به چنین موضوعاتی وجود دارد، تفکیک هر کدام و تحریر نحوه رسیدگی به هر کدام در کتابچه مستقل موجب تکراری بودن بسیاری از مباحث می شود، لذا در نهایت چاره ای ندیدیم جز اینکه ارائه مطالب مورد نظر در زمینه های مرتبط به اختصار مطرح شود تا حداقل های مورد نیاز در رسیدگی به چنین موضوعاتی مطرح گردد و به اساس مباحث نیز خدشه ای وارد نشود، چون ورود تفصیلی حتی به یکی از موضوعات اشاره شده متضمن آنچنان وسعتی می باشد که بهیچ وجه در چنین مجموعه های مختصری نمی گنجد.

به علاوه در تدوین کتابچه حاضر سعی شده از موضوعاتی که کمتر مبتلابه مردم و طبعاً پرونده های قضائی است بحثی مطرح نشود، زیرا جنبه کاربردی مجموعه های آموزشی که تحت عنوان (گام به گام) ارائه می گردد مورد نظر است. برای نمونه علیرغم اینکه اسناد تجاری متعدد می باشند، بخصوص برات که از اسناد تجاری می باشد و نویسندگان حقوقی به تفصیل به آن می پردازند، بدلیل کاربرد کمتر آن در جامعه کنونی، از آن بحث نشده و از مجموعه اسناد تجاری فقط چک و سفته مورد توجه قرار گرفته است. اضافه می نمایم چنانچه در مواد قانونی مورد استناد از برات نام برده، شده بدلیل تسری مقررات آن به چک و سفته می باشد که در جای خود توضیح داده می شود.

مجموعه حاضر هر چند اطلاعات جامع و کافی در اختیار فراگیران قرار نمی دهد لیکن زمینه اطلاعات و معلومات مفید و روشنی را ارائه می کند که در رسیدگی به پرونده های قضائی راه گشا می باشد، بدیهی است ضرورت دارد فراگیران در مراجعه به منابع حقوقی، معلومات مورد نیاز را بیشتر کسب نمایند.

رسیدگی به مطالبه وجه اسناد اول - تعریف سند عادی و رسمی

به موجب ماده ۱۲۸۴ قانون مدنی سند عبارت است از هر نوشته که در مقام دعوی یا دفاع قابل استناد باشد. اشخاص برای طرح ادعا در موضوعات مختلف اعم از مالی و غیر مالی مدارکی دارند و به استناد آن خود را ذیحق معرفی می کنند، مدارک مذکور به انضمام درخواست به مرجع قضائی تسلیم می شود و مرجع رسیدگی کننده نسبت به مدرک ابرازی اظهار نظر می کند و ممکن است آنرا دلیل حقانیت ارائه کننده سند بداند. فی المثل خواهان ممکن است ببيع نامه عادی ارائه کند که متضمن فروش ملکی به خواننده بوده و خریدار در آن متعهد شده که قسمتی از ثمن معامله را شش ماه پس از قرارداد بپردازد و علیرغم اینکه مدت منقضی شده است، خریدار از انجام تعهد خود دایر به پرداخت مابقی وجه معامله خودداری می کند. متقابلاً شخصی که طرف دعوی قرار گرفته می تواند اسناد و مدارکی را دال بر مردود بودن ادعای خواهان ارائه کند مثل اینکه رسیدی را ابراز نماید که نشاندهنده پرداخت وجه مورد مطالبه یا تحویل سایر اقلام و کالاها یا محصول کشاورزی در قبال بدهی مذکور باشد. پس هر نوشته ای که دو طرف دعوی در مقام طرح ادعا یا دفاع ارائه نمایند سند نامیده می شود.

سند دو نوع است رسمی و عادی، سند رسمی سندی است که در اداره ثبت اسناد و املاک یا دفتر اسناد رسمی یا نزد مأمورین رسمی در حدود صلاحیت آنها و بر طبق مقررات قانونی تنظیم شده باشد. (مواد ۱۲۸۶ و ۱۲۸۷ قانون مدنی)، بنابراین سند مالکیتی که اداره ثبت اسناد و املاک صادر می کند، سندی که در دفترخانه اسناد رسمی یا دفتر ازدواج و طلاق تنظیم می گردد، صورتجلسه ای که قاضی دادگاه تنظیم می نماید و سایر اسنادی که مأمورین دولت در حدود وظیفه و صلاحیت خود وفق مقررات تنظیم می نمایند اسناد رسمی محسوب می شوند، اسناد رسمی از حیث امتیازاتی که دارند بسیار مهم و غیر قابل خدشه محسوب می گردند. بنابراین اگر شخصی در دفترخانه اسناد رسمی حاضر شد و اقرار نامه ای دال بر بدهی به دیگری تنظیم نمود و یا معامله ای را انجام داد و به موجب آن بدهکار شد، این اقرار یا معامله مستند به سند رسمی است.

نوع دیگر اسناد، اسناد عادی می باشد که در مقابل سند رسمی از حیث تعریف قرار می گیرد یعنی نزد مقامات رسمی و در حدود صلاحیت آنها تنظیم نشده است. مثل اینکه شخصی با نوشته عادی به بدهی خود اقرار می کند و یا به موجب ببيع نامه عادی متعهد می شود مقداری از ثمن معامله را پس از مدتی بپردازد، یا هر موضوع مالی یا غیر مالی را اعلام نماید. اسناد عادی چون قابل انکار و یا تردید می باشند استحکام اسناد رسمی را ندارند.

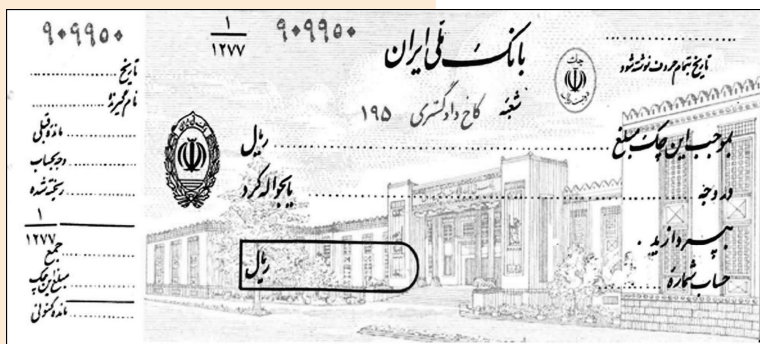
دوم - معرفی چک و سفته

با توجه به تعریفی که در بند اول ارائه شد، نظر به اینکه چک و سفته اوراقی هستند که اشخاص می توانند آنرا تنظیم و به گردش درآورند، اسناد عادی می باشند ولی چون سند تجاری محسوب می شوند دارندگان چنین اسنادی دارای امتیازات ویژه هستند.

الف: چک

چک نوشته ای است که به موجب آن صادر کننده وجوهی را که در نزد محال علیه دارد کلاً یا بعضاً مسترد یا به دیگری واگذار می نماید. (ماده ۲۱۰ قانون تجارت)

مرسوم است که چک در شکل و فرم معین از طرف بانکهایی که به موجب قانون تشکیل می شوند تهیه و در اختیار دارندگان حسابهای جاری قرار می گیرد و صاحب حساب مندرجات آنرا تکمیل و جهت دریافت وجه به بانک ارائه یا آنرا به دیگری واگذار می کند تا وجه آنرا از بانک محال علیه وصول نماید. قابل ذکر است اوراقی را که صندوق های قرض الحسنه در شکل و قالب شبیه چک در اختیار مشتریان خود قرار می دهند چک محسوب نشده و جزو اسناد تجاری نیست و آثاری مثل نوشته عادی دارد. فرم زیر نمونه ای از چک هایی است که از طرف بانکها در اختیار دارندگان حسابهای جاری قرار می گیرد:

قانون صدور چک نیز چنین چک هایی که از طرف مردم تنظیم و به جریان می افتد را چک عادی نامیده و اینگونه تعریف نموده است:

چک عادی چکی است که اشخاص عهده بانکها و به حساب جاری خود صادر و دارنده آن تضمینی جز اعتبار صادر کننده آن ندارد.

بنابراین بانک ضمانتی در تامین اعتبار وجه چک ندارد و اگر صادر کننده وجهی در بانک نداشته باشد، فقط بانک وظیفه دارد به درخواست دارنده آن، گواهی عدم پرداخت صادر کند، در این صورت اصطلاحاً چک ((برگشت)) می شود.

گواهی عدم پرداخت ممکن است به لحاظ بسته بودن حساب، کسر موجودی، نداشتن موجودی، عدم تطبیق امضاء، خط خوردگی و یا مغایرت اعداد و ارقام و ... صادر شود، گواهی عدم پرداخت در فرم مشخص و مطابق نمونه زیر صادر می گردد، اضافه می نماید گواهی عدم پرداخت چنانچه ظرف ۱۵ روز از سررسید صادر شود، چک موضوع گواهی عدم پرداخت واجد آثار اسناد تجاری خواهد بود. (۱)

بسمه تعالی		کد شعبه		نام و محل استقرار شعبه	
۱۷/ ۶۴۴۳۹۱ گ-ت		شماره چک		مبلغ به عدد	
تاریخ / / ۱۳		تاریخ چک		روز / ماه / سال	
بانک ملی ایران ۱۷۰		شماره حساب جاری		مبلغ به حروف	
الف - مشخصات صادر کننده چک :		نام خانوادگی - نام		نام کامل شرکت	
شماره شناسنامه		تاریخ تولد		شهرستان محل صدور شناسنامه	
شماره ثبت		تاریخ ثبت		شهرستان محل ثبت شرکت	
کد محل / شماره حوزه		کد شخصیت : ۱ - حقیقی □ ۲ - حقوقی □		نام پدر :	
به نشانی		کد پستی		تلفن	
صادره به امضاء :					
۱ - نام		صاحب حساب / وکیل / نماینده قانونی / مدیر / مدیران		کد محل / نام پدر :	
شماره شناسنامه		تاریخ تولد		کد پستی	
به نشانی		تلفن			
۲ - نام		صاحب حساب / وکیل / نماینده قانونی / مدیر / مدیران		کد محل / نام پدر :	
شماره شناسنامه		تاریخ تولد		کد پستی	
به نشانی		تلفن			
امضای صادر کننده چک با نمونه امضای موجود در بانک (حدود عرف بانکداری) تطبیق ☐ منماید ☐ نمی نماید					
باعت ☐ قابل پرداخت نیست					
موجودی حساب در تاریخ صدور چک » (به اعداد وحروف) ریال »					
موجودی حساب در تاریخ ارائه چک به بانک » (به اعداد وحروف) ریال »					
ب - مشخصات دارنده چک :					
نام و نام خانوادگی		شماره شناسنامه		تاریخ تولد	
نام شرکت		شماره ثبت		تاریخ ثبت	
محل صدور شناسنامه		کد محل / نام پدر :		تلفن	
محل ثبت		کد پستی			
به نشانی		تاریخ تأمین موجودی		نام و امضاء رئیس شعبه	
محل مهر تأمین موجودی		تاریخ تأمین موجودی		مهر شعبه	
ج - مشخصات بانک نماینده :					

همانگونه که اشاره شد اعتبار چک فقط منوط به اعتبار صادر کننده آن است، گاهی هنگام صدور چک شخصی که قصد دارد چک را دریافت نماید و اصطلاحاً دارنده آن شود برای اعتبار بیشتر چک، قبول آن را منوط به امضاء ضامن در ظهر چک می نماید. در این صورت کسی که پشت چک را به عنوان ضامن امضاء می کند با صادر کننده مسئولیت تضامنی دارد (ظهنویسی به عنوان ضمانت) به این مفهوم که چنانچه چک صادره با عدم پرداخت مواجه شده و گواهی عدم پرداخت صادر شود، دارنده می تواند به صادر کننده یا ضامن یا هر دو برای وصول چک مراجعه نماید و علیه آنان طرح دعوی نماید. به علاوه چک صادره ممکن است پس از صدور از ناحیه دارنده آن به دیگری منتقل و اصطلاحاً در بازار به گردش درآید (ظهنویسی به عنوان انتقال)، برای این منظور، دارنده ظهر آن را امضاء نموده و اگذار می نماید و برای واگذاری به شخص یا اشخاص هیچگونه محدودیتی وجود ندارد و چک مذکور ممکن است در ایادی متعدد به گردش درآید و آخرین دارنده، آن را به بانک ارائه کند. قابل ذکر است در چنین چکهایی نیز علاوه بر صادر کننده، سایر ظهنویس ها با شرایطی مسئول پرداخت وجه چک شناخته می شوند که در جای خود از آن بحث خواهد شد.

ب: سفته

به موجب ماده ۳۰۷ قانون تجارت سفته یا فته طلب سندی است که به موجب آن امضاء کننده تعهد می کند، مبلغی در موعد معین یا عندالمطالبه در وجه حامل یا شخص معین و یا به حواله کرد آن شخص کار سازی نماید.

بر خلاف چک که پرداخت کننده آن شخص ثالث یا بانک می باشد، پرداخت کننده سفته، صادر کننده آن می باشد و باید در زمانی که به عنوان موعد سررسید تعیین شده یا در مورد سفته های با موعد عندالمطالبه به محض ارائه و مطالبه، وجه سفته را به دارنده بپردازد.

قابل ذکر است چک فقط با امضاء صادر کننده معتبر است و به جریان می افتد ولی متعهد سفته ممکن است آنرا امضاء یا مهر نماید. سفته توسط وزارت دارایی در اوراق متحدالشکل و به شکل زیر چاپ و توزیع و تمبر مالیاتی به آن الصاق می گردد:

شماره خزانه داری کل		شماره	جای پرداخت	سر رسید
۹۳۶۴۵۵ (سری: ج)				

مبلغ به عدد: _____
 (تاریخ صدور و سر رسید: روز: ... ماه: ... سال: ... هجری قمری) (تاریخ صدور و سر رسید: روز: ... ماه: ... سال: ... شمسی)
 اینجانب متعهد می شوم که در تاریخ _____ در مقابل این سفته
 به حواله کرد _____
 مبلغ _____ (مبلغ و نام معروف نوشته شود)
 نام متعهد: _____
 محل اقامت: _____
 محل پرداخت: _____

مبلغ به عدد: ۹۳۶۴۵۵ (سری: ج)
 تاریخ: _____
 سر رسید: _____
 نام بستکار: _____
 نام متعهد: _____
 محل اقامت: _____
 محل پرداخت: _____

سفته قا بل تعین و قابل
 تاریخ: _____
 سر رسید: _____
 نام بستکار: _____
 نام متعهد: _____
 محل اقامت: _____
 محل پرداخت: _____

فهرم شماره ۱/۱۴۸۱ دفتر طرح وبرنامه ریزی

سوم - مرجع صالح در رسیدگی به مطالبه وجه اسناد

به موجب ماده ۷ آئین نامه اجرایی ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه (ماده ۱۳۴ قانون برنامه چهارم توسعه) مصوب رئیس قوه قضائیه، دعوی مطالبه وجه موضوع سند رسمی، نوشته عادی، چک و یا سفته تا مبلغ ده میلیون ریال در صلاحیت شوراهای حل اختلاف است. به علاوه به موجب بند ۶ قسمت الف ماده ۷ مرقوم، در صورتی که دو طرف کتباً موافقت و تراضی نمودند، شورای حل اختلاف صالح است بدون رعایت حد نصاب مذکور اقدام به رسیدگی و صدور رای نماید، فی المثل چنانچه مبلغ مورد مطالبه پنجاه میلیون ریال یا بیشتر باشد و دو طرف پرونده اعلام رضایت نمایند که شورای حل اختلاف به موضوع رسیدگی نماید بلامانع است.

قابل ذکر است در عمل، هنگام طرح پرونده توسط خواهان یا طلبکار، دسترسی به خوانده وجود ندارد تا رضایت او در رسیدگی به مطالبه مبلغ بیش از ده میلیون ریال کسب شود، در چنین مواردی خواهان می تواند با عنایت به بند ۱ ماده ۷ آئین نامه مارالذکر درخواست خود را تحت عنوان (مذاکره به منظور سازش در خصوص طلب مورد ادعا) مطرح نماید که طلب مذکور هر میزانی را شامل می شود و اگر به این ترتیب طرح ادعا شود، شورا مجاز است جهت ایجاد سازش اقدام کند و چنانچه نتیجه گرفت توافق دو طرف را در قالب گزارش اصلاحی تنظیم، و الا پرونده را بایگانی و خواهان را جهت طرح دعوی به مرجع قضائی دادگستری هدایت می نماید. (۲) به علاوه در صورتی که دعوی مطروحه از نصاب خارج باشد و توافق و تراضی در رسیدگی شورا نیز موجود نباشد به ترتیب فوق عمل خواهد شد، مگر دو طرف به رسیدگی دعوی خارج از نصاب در شورا تراضی کنند.

در رابطه با صلاحیت محلی شوراهای حل اختلاف بند ب ماده ۸ آئین نامه حاکمی است: (طرفین دعوی در حوزه شورا ساکن و یا اشتغال به کار داشته باشند مگر آنکه طرفین بر اقامه دعوی در محل سکونت یا اشتغال یکی از آنها تراضی نمایند)

این موضوع در عمل نسبت به ادعاهایی که در شوراهای حل اختلاف مطرح می شود به صورت رویه عملی اینگونه تفسیر گردیده که وقتی خواهان به شورای حل اختلاف محل اقامت خوانده مراجعه و طرح دعوی می کند تلویحاً در رسیدگی به موضوع توسط شورای حل اختلاف محل اقامت خوانده رضایت داده، هر چند خود ساکن یا شاغل در آن محل نباشد. فی المثل خواهان که محل اقامت او ورامین است در شورای حل اختلاف دماوند طرح دعوی مطالبه وجه علیه خوانده ای را می نماید که در حوزه دماوند مقیم است بدین ترتیب، رویه عملی رسیدگی در حوزه اخیر را با وجود عدم سکونت یا اشتغال خواهان در آن حوزه پذیرفته است. (۳)

نکته قابل توجه دیگر اینکه ممکن است شخصی که چندین فقره سند اعم از چک یا سفته و غیره را در اختیار دارد، چنانچه بخواهد یکجا طرح دعوی کند و مبلغ خواسته از نصاب ریالی صلاحیت شورا خارج باشد، فی المثل دو فقره چک هشت میلیون ریالی دارد که اگر در یک دادخواست هر دو را مطالبه نماید مبلغ خواسته ۱۶.۰۰۰.۰۰۰ ریال بوده و از نصاب صلاحیت شورا خارج می شود لذا چنین دعوی قابل طرح در شورای حل اختلاف نیست لیکن در صورتی که چنین فردی خواسته خود را در دادخواست های جداگانه طرح نماید، در این وضعیت موضوع در صلاحیت شورای حل اختلاف بوده و می تواند بطور مجزا در شورا رسیدگی شود و حتی پس از طرح دعوی توأم و یکجا رای صادر گردد. لازم به ذکر است دعوی مطالبه وجه اسناد مذکور (سند رسمی، نوشته عادی، چک، سفته) صرفاً جنبه مدنی دارد و بدهکار قابل تعقیب کیفری نمی باشد و آنچه در خصوص قابلیت تعقیب کیفری صادر کننده چک بلامحل در قانون صدور چک جرم شناخته شده است، با توجه به میزان مجازات آن در صلاحیت شورای حل اختلاف نمی باشد و کسیکه قصد تعقیب کیفری صادر کننده چک بلامحل را دارد، در بخش هایی که دارای دادگاه می باشد باید شکایت خود را به رئیس حوزه قضائی دادگاه بخش و در سایر بخش ها، شهرها و شهرستانها به دادرای عمومی و انقلاب تسلیم نماید، لذا در این خصوص صلاحیتی به شورای حل اختلاف تفویض نشده است.

چهارم - بررسی دادخواست واصله به شورای حل اختلاف

دادخواست مطالبه وجه ممکن است در کاغذ عادی یا در قالب فرم های چاپی ارائه شود، حتی در

صورتی که در برگ عادی مطرح شود باید متضمن اطلاعات زیر باشد.

برگ دادخواست به شورای حل اختلاف

دانشکتری جمهوری
اسلامی ایران

برگ دادخواست به شورای حل اختلاف

مشخصات طرفین	نام	نام خانوادگی	نام پدر	شغل	محل اقامت شهر - خیابان - کوچه - شماره پلاک
خواهان					
خوانده					
وکیل یا نماینده قانونی					
تعیین خواسته و بهای آن	مطالبه مبلغ ده میلیون ریال				
دلایل و منضمات دادخواست	تصویر مصدق سند مورد نظر اعم از سند رسمی، نوشته عادی - چک - سفته (حسب مورد) تصویر مصدق گواهی عدم پرداخت چک صادره از بانک - برگه و اخذ سفته				
<p>رئیس محترم شورای حل اختلاف ----- (نام شورای حل اختلاف حوزه ای که محل سکونت یا اشتغال طرفین یا اقامتگاه خواننده در آن محل واقع است)</p> <p>احتراماً به استحضار می رساند خوانده به موجب سند رسمی شماره ----- دفتر خانه شماره ----- شهرستان ----- / سند عادی مورخ ----- / چک های شماره ----- / سفته یا سفته های شماره ----- / و یا ----- مبلغ خواسته را به اینجانب بدهکار می باشد که در مراجعه به وی از پرداخت بدهی امتناع نموده است (یا حسب مورد چک صادره منجر به گواهی عدم پرداخت شماره ----- در بانک محال علیه شده یا سفته و اخذ شده) لذا استدعای رسیدگی و صدور حکم به محکومیت خوانده به پرداخت مبلغ خواسته را دارم.</p> <p>نام و امضا یا اثر انگشت خواهان</p>					

شماره و تاریخ ثبت دادخواست	شعبه	شورای حل اختلاف	رسیدگی فرمائید
شماره :	نام و نام خانوادگی مقام لراجع کننده :		
تاریخ :	تاریخ : / /		امضا :

به دستور رئیس شورا دادخواست واصله اعم از اینکه در فرم چاپی یا در برگ عادی تنظیم شده باشد ثبت می گردد و مسئول دبیرخانه وظیفه دارد دادخواست واصله و ضامم را از حیث تعداد اوراق (که لازم است به تعداد خوانده بعلاوه یک نسخه باشد) و همچنین نام و اقامتگاه خواهان و خوانده یا خواندگان کنترل نماید و چنانچه نقصی وجود داشته باشد به موجب خطاریه با مهلت ده روز، رفع نواقص را به خواهان ابلاغ نماید.

در صورتی که با ابلاغ خطاریه رفع نقص و گذشت مهلت ده روز، رفع نقص بعمل نیامد رئیس دبیرخانه شورا به شرح زیر مبادرت به صدور قرار رد دادخواست می نماید.

قرار رد دادخواست

در خصوص دعوی بطرفیت به خواسته مطالبه
ریال بابت نظر به اینکه (محل اقامت خوانده در دادخواست مشخص نشده / اوراق دادخواست و ضامم به تعداد خواندگان به علاوه یک نسخه نبوده / و ...) و اینکه ضرورت رفع نقص مذکور در مهلت ده روز به خواهان ابلاغ شده لیکن رفع نقص ننموده است، مستنداً به ماده ۵۳ قانون آئین دادرسی مدنی (۴) قرار رد دادخواست خواهان را صادر و اعلام می نماید. رای صادره ظرف ده روز از تاریخ ابلاغ قابل اعتراض در این شورا است.
نام و امضاء مسئول دبیرخانه شورای حل اختلاف

به علاوه چنانچه نام خواهان و محل اقامت او مشخص نباشد، بدون اینکه خطاریه رفع نقص صادر شود، از ناحیه مسئول دبیرخانه شورا قرار رد دادخواست بشرح مذکور و مستنداً به ماده ۵۶ قانون آئین دادرسی مدنی (۵) صادر خواهد شد.

نظر به اینکه به موجب بند الف ماده ۸ آئین نامه اجرائی ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه، مدعی می تواند درخواست خود مبنی بر مطالبه وجه را بصورت شفاهی نیز در شورا مطرح نماید، در این صورت اظهارات او در شورای حل اختلاف صورتجلسه میشود و متقاضی یاد شده باید تصویر مدارک استنادی را هر کدام به تعداد خوانده بعلاوه یک نسخه ضمیمه پرونده نماید، در چنین شرایطی موضوع دعوی هنگام دعوت خوانده به دادرسی به موجب خطاریه به اطلاع او می رسد و تصویر مدارک ضم خطاریه مذکور ارسال می شود.

قابل ذکر است رسیدگی در شورای حل اختلاف مجانی بوده و نیازی به ابطال تمبر هزینه دادرسی نیست، پس از تکمیل پرونده و رفع نواقص، مراتب بنظر رئیس شورای حل اختلاف می رسد.

پنجم - صدور دستور تعیین وقت و دعوت از طرفین

چنانچه پرونده متشکله کامل باشد، رئیس شورای حل اختلاف دستور تعیین وقت رسیدگی و دعوت از طرفین را صادر می نماید، وقت رسیدگی به نحوی تعیین می شود که بتوان خوانده را دعوت و نسخه ثانی دادخواست و ضامنه را برای او ارسال نمود. به علاوه برای رسیدگی، خواهان نیز دعوت می شود. نحوه دعوت تابع تشریفات خاصی نبوده و به طریق مقتضی صورت می پذیرد، بنحوی که اعضای شورا اطلاع خواهان و خوانده را از وقت رسیدگی و موضوع دعوی احراز نمایند.

ششم - اقدامات شورا در رسیدگی به دعوی

رسیدگی شورای حل اختلاف به دعوی مطروحه ممکن است با حضور خوانده (یا خواندگان) و یا در غیاب وی صورت پذیرد، ولی احراز اطلاع خوانده از موضوع دعوی و وقت رسیدگی ضرورت دارد. چنانچه خوانده نیز حاضر شد، بدو اظهارات دو طرف استماع می شود و در صورت جلسه قید می گردد و مساعی لازم جهت صلح و سازش به کار گرفته می شود.

در صورتی که شورا موفق به صلح و سازش شد، مفاد توافق را عیناً صورت جلسه می نماید، فی المثل (خواهان و خوانده توافق نمودند: خواهان دو میلیون ریال از هفت میلیون ریال مورد مطالبه را گذشت نماید و خوانده پنج میلیون ریال مابقی را ظرف یک هفته و حداکثر تا تاریخ ... به خواهان بپردازد / خواهان و خوانده در تاریخ ... در دفترخانه شماره ... حاضر شوند و با امضاء سند انتقال رسمی اتومبیل شماره ... توسط خواهان به نام خوانده، خوانده همزمان ده میلیون ریال مابقی ثمن مورد مطالبه را نقداً در وجه خواهان بپردازد / خواهان سه ماه به خوانده فرصت داد و خوانده متعهد شد در تاریخ ... وجه چک شماره ... را بپردازد / ...) در چنین مواردی شورا ختم رسیدگی را اعلام نموده و به شرح زیر مبادرت به صدور گزارش اصلاحی می نماید:

گزارش اصلاحی

در خصوص دعوی ... به طرفیت ... به خواسته مبلغ ... ریال بابت نوشته عادی / چک شماره ... بانک ... / سفته شماره ... / و ... نظر به اینکه با مساعی اعضای شورای حل اختلاف و به موجب صورت جلسه مورخ ... طرفین توافق و سازش نمودند مبنی بر اینکه: (عین توافق دو طرف و شرایط آن درج می شود) لذا مستنداً به ماده ۱۸۴

قانون آئین دادرسی مدنی (۶) مفاد سازش نامه مذکور بین طرفین و قائم مقام قانونی آنها نافذ و معتبر است. رای صادره ظرف ۲۰ روز از تاریخ ابلاغ با رعایت ماده ۱۸ آئین نامه اجرایی ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه (۷) قابل تجدید نظر در دادگاه عمومی محل است.

نام و امضاء اعضای شورای حل اختلاف

نام و امضاء مشاور شورای حل اختلاف

در صورتی که سازش حاصل نگردید یا اینکه خوانده علیرغم دعوت حاضر نشد، شورا وظیفه دارد به ماهیت دعوی بر اساس ادله ارائه شده رسیدگی نماید.

هفتم - صدور قرار تامین خواسته

در دعای مدنی بدلیل امکان دسترسی بعدی به مال موضوع پرونده و جلوگیری از اختفاء یا تضییع آن با وجود شرایطی امکان طرح درخواست صدور قرار تامین خواسته نیز وجود دارد. درخواست صدور تامین خواسته ممکن است قبل از طرح دعوی اصلی، همزمان با طرح دعوی نسبت به اصل خواسته و همچنین در اثناء دادرسی مطرح شود.

امکان تقدیم درخواست صدور قرار تامین خواسته قبل از طرح دعوی اصلی به این دلیل است که گاهی فراهم نمودن مدارک دعوی با گذشت زمان همراه است و این فاصله زمانی ممکن است فرصتی باشد که بدهکار اموال خود را منتقل یا مخفی نماید و امکان دسترسی طلبکار به مال مورد مطالبه از بین برود، از این جهت امکان طرح چنین درخواستی قبل از طرح دعوی پیش بینی شده است. شوراها حل اختلاف در حدود صلاحیت خود اعم از اینکه دعوی در حدود نصاب ده میلیون ریال طرح شده باشد یا تراضی بر بیش از آن حاصل گردد، صلاحیت صدور قرار تامین خواسته را دارند (۸) با طرح درخواست تامین خواسته اعم از اینکه قبل از طرح دعوی یا در اثناء آن باشد، شورا وظیفه دارد فوراً و بدون دعوت از طرف دعوی و با ملاحظه مدارک ارائه شده نسبت به آن اتخاذ تصمیم نماید. به موجب ماده ۱۰۸ قانون آئین دادرسی مدنی (۹) با عنایت به مدرک مستند دعوی حالات مختلفی ممکن است حادث شود و در صورت حصول هر یک از صور زیر شورا موظف است با رعایت شرایط قانونی قرار تامین خواسته صادر نماید.

الف : دعوی مستند به سند رسمی باشد

در صورتی که مستند دعوی سند رسمی باشد فی المثل اقرارنامه ناظر به بدهی در دفترخانه اسناد رسمی تنظیم شده باشد، شورا باید فوراً درخواست را بپذیرد و قرار تامین خواسته را صادر نماید.

ب : خواسته در معرض تضییع یا تفریط باشد.

خواهان دلایل و شواهدی را به شورا ارائه کند که خوانده در صدد انتقال اموال، اختفاء یا تضییع آن است، چنانچه ادله ای ارائه شد شورای حل اختلاف وظیفه دارد قرار تامین صادر کند.

ج : در مواردی از قبیل اوراق تجاری و اخواست شده که به موجب قانون، دادگاه مکلف به قبول درخواست تامین باشد.

در این ارتباط لازم است به این نکته توجه شود که اسناد تجاری در صورت و اخواست و آنهم در مهلت و فرجه قانونی چنین امتیازی را دارا می باشد و همانطور که در بند دوم این مجموعه به آن اشاره شد، سفته باید ظرف ده روز و اخواست و چک ظرف پانزده روز در بانک برگشت شود تا چنین امتیازی را دارا باشد. لیکن چنانچه در مهلت های مذکور و اخواست یا برگشت نشود امتیاز مذکور که خاص اسناد تجاری است را نخواهند داشت.

بعلاوه به موجب ماده ۲۹۲ قانون تجارت : (پس از اقامه دعوی محکمه مکلف است به مجرد تقاضای دارنده براتی که به علت عدم تادیه اعتراض شده است معادل وجه برات را از اموال مدعی علیه به عنوان تامین توقیف نماید)

در رابطه با این ماده قانونی لازم به ذکر است که به موجب مواد ۳۰۹ و ۳۱۴ قانون تجارت (۱۰) حکم مزبور که راجع به برات اعلام گردیده، به سفته و چک نیز تسری داده شده است.

بنابراین در صورتی که رعایت مهلت های مذکور نشود، در رابطه با درخواست تامین خواسته به استناد چنین اوراقی به مثابه نوشته عادی (غیر تجاری) به موجب بندهای ب و د قابلیت صدور قرار تامین خواسته وجود خواهد داشت.

د : خواهان خساراتی را که ممکن است به طرف مقابل وارد آید نقداً به صندوق دادگستری بپردازد.

در صورتی که مستند درخواست سند عادی یا اوراق تجاری باشد که در موعد و اخواست و یا

برگشت نشده و خواهان مطابق بند ب نیز نتواند ادله ای بر اینکه اموال خوانده در معرض تضییع است ارائه نماید، خواهان می تواند درخواست صدور قرار تامین با سپردن خسارت احتمالی بنماید. میزان خسارت احتمالی خوانده را شورا تعیین می کند و از ده درصد تا صد درصد مبلغ خواسته می تواند متغیر باشد که بسته به اعتبار سند ارائه شده از طرف شورا تعیین می گردد تا خواهان آن را تودیع نماید. پس از ارائه قبض مربوط به تودیع خسارت احتمالی قرار تامین صادر می شود. فی المثل درخواست قرار تامین خواسته نسبت به مبلغ هفت میلیون ریال رسید عادی مطرح شده که گواهان ذیل آنرا گواهی کرده اند یا مستند آن چکی می باشد که ظرف ۱۵ روز از سررسید گواهی عدم پرداخت آن صادر نشده است. شورا اینگونه اتخاذ تصمیم می نماید:

در خصوص درخواست خواهان دایر به صدور قرار تامین خواسته مقرر می دارد دبیرخانه به متقاضی ابلاغ شود صدور قرار تامین خواسته منوط است به سپردن ۱۰٪ مبلغ خواسته به عنوان خسارت احتمالی ظرف یک هفته در حساب سپرده (صندوق دادگستری و یا ...)، با ابلاغ و انقضای مهلت پرونده بنظر برسد.

نظر به اینکه پس از صدور قرار تامین خواسته اموال خوانده توقیف می گردد و ممکن است موجب خسارت وی گردد لذا خسارت احتمالی گرفته می شود تا چنانچه دعوی خواهان به موجب حکم قطعی مردود اعلام شود با درخواست خوانده و اثبات حصول خسارت، ما به ازاء آن پرداخت گردد. (توضیح بیشتر در بند چهاردهم این مجموعه مطرح شده است)

با انقضای مهلت یک هفته مذکور و تودیع خسارت احتمالی از ناحیه خواهان و یا در سایر موارد مثل وقتیکه مستند دعوی سند رسمی باشد و یا سند تجاری بوده که در موعد مقرر و اخواست شده یا خواسته در معرض تضییع و تفریط باشد، شورا بشرح زیر اتخاذ تصمیم می نماید.

قرار تامین خواسته

در خصوص درخواست به طرفیت دایر به صدور قرار تامین خواسته به مبلغ ..
..... ریال بابت سند رسمی شماره دفتر / نوشته عادی مورخ /
چک شماره / سفته شماره / یا ... شورا با بررسی اوراق پرونده نظر به اینکه
مستند دعوی سند رسمی است / خواسته که در معرض تضییع و تفریط است و ادعای خواهان به موجب
گواهی شهود یا به اثبات رسیده / مستند دعوی سند تجاری است که در موعد و اخواست شده

/خواهان خسارت احتمالی خوانده را حسب تصمیم شورا تودیع و فیش آن را ضمیمه نموده /
یا ... لذا مستنداً به (حسب مورد بند الف یا ب یا ج یا د) ماده ۱۰۸ قانون آئین دادرسی مدنی قرار تامین
اموال بلامعارض خوانده را به مبلغ ... صادر و اعلام می نماید. قرار صادره به محض ابلاغ قابل
اجرا / قبل از ابلاغ قابل اجرا و ظرف ده روز از تاریخ ابلاغ قابل اعتراض در این شورا می باشد.
نام و امضاء اعضای شورای حل اختلاف
نام و امضاء مشاور شورای حل اختلاف

با صدور قرار تامین خواسته، دبیر شورا وظیفه دارد طی شرحی آن را به اجرای احکام مدنی دادگستری
محل (یا دادگاه عمومی بخش محل) ارسال نماید تا ابلاغ و اجرا نماید یا حسب مورد وفق متن قرار بدواً
اجرا و سپس ابلاغ کند. (۱۱)

در صورتی که خوانده ظرف ده روز از تاریخ ابلاغ قرار تامین خواسته اعتراض نمود، شورا وظیفه
دارد در اولین جلسه ای که برای رسیدگی به اصل دعوی تشکیل می دهد نسبت به اعتراض مطروحه نیز
رسیدگی و با توجه به ادله اعتراض را قبول و قرار الغاء تامین خواسته صادر و یا اعتراض را مردود اعلام
و قرار صادره را تایید نماید. (۱۲)

چنانچه خواسته خواهان مبنی بر تامین خواسته منطبق با شرایط قانونی (بندهای الف- ب- ج یا د
ماده ۱۰۸ قانون آئین دادرسی مدنی) نباشد و یا خواهان خسارت احتمالی را در موعد تعیین شده تودیع
نکند شورا وظیفه دارد قرار زیر را صادر نماید:

قرار رد درخواست تامین خواسته

درخصوص درخواست ... به طرفیت ... دایر به صدور قرار تامین خواسته به
مبلغ ... نظر به اینکه خواسته مطروحه منطبق با بندهای الف - ب - ج - د ماده ۱۰۸ قانون
آئین دادرسی مدنی نمی باشد / و یا علیرغم ابلاغ ضرورت تودیع خسارت احتمالی خوانده ظرف مهلت
...، از ناحیه خواهان اقدامی صورت نگرفته است و یا ... لذا قرار رد دادخواست تامین خواسته
صادر و اعلام می نماید، قرار صادره قطعی است.

نام و امضای اعضای شورای حل اختلاف
نام و امضای مشاور شورای حل اختلاف

نکته مهم: در مواردی که قبل از طرح دعوی درخواست تامین خواسته مطرح می شود و شرایط لازم به شرح فوق وجود دارد، قرار تامین خواسته از اموال خوانده صادر و توسط دایره اجرای دادگستری از اموال بلا معارض نامبرده توقیف می شود. در این حالت خواهان از زمان صدور قرار تامین خواسته ده روز فرصت دارد تا نسبت به اصل خواسته در شورا طرح دعوی نماید، چنانچه در این مدت دعوی طرح نشود، شورا وظیفه دارد به درخواست خوانده و مستنداً به ماده ۱۱۲ قانون آئین دادرسی مدنی تامین صادره را ملغی و به اجرای احکام دادگستری اعلام نماید تا از توقیف اموال خوانده رفع اثر نماید. (۱۳)

هشتم - رسیدگی ماهیتی به دعوی

برای رسیدگی ماهیتی به دعوی، دو طرف دعوت می شوند و ضرورت دارد اعضای شورا اصل سند یا اسناد مورد ادعا اعم از سند رسمی، نوشته عادی (حواله قرض الحسنه نیز نوشته عادی محسوب می شود)، چک یا سفته و حسب مورد گواهی عدم پرداخت بانک و یا وخواست نامه را ملاحظه نمایند. به علاوه این از حقوق خوانده است که می تواند ملاحظه اصول اسناد را بخواهد.

در پاسخ دعوی مطروحه، خوانده ممکن است حسب مورد عکس العمل های متفاوتی داشته باشد، در برخی موارد خوانده علیرغم ابلاغ دعوتنامه یا اطلاع از زمان رسیدگی، در جلسه دادرسی حاضر نمی شود و عدم حضور او گاهی به این دلیل است که دفاعی ندارد تا ارائه کند و حضور و عدم حضورش را بالسویه می داند. در صورتی که دعوتنامه ابلاغ قانونی شده باشد (ابلاغ واقعی و به شخص وی نباشد) و حاضر نشود و لایحه دفاعیه ای هم نفرستد، شورا ختم رسیدگی را اعلام و رای غیابی صادر می کند. (نمونه رای غیابی در بند دهم منعکس است)

صورت دیگر اینکه خوانده در جلسه دادرسی حاضر می شود و اقرار به بدهی خود می کند ولی اعلام می نماید تمکن مالی در پرداخت آن ندارد یا بدون حضور لایحه ای می فرستد و اظهارات خود را به موجب لایحه بیان داشته و صریحاً و یا تلویحاً به بدهی اقرار می کند، در چنین مواردی حکم به محکومیت او به پرداخت بدهی صادر می گردد.

صورت دیگر اینکه خوانده بدون اینکه دلیل موجهی داشته باشد، منکر بدهی می شود یا ادعا می کند بدهی را قبلاً پرداخته و دلیلی ندارد، در این وضعیت نیز چون سند موضوع پرونده دلیل بدهکاری می باشد و دلایل و شواهدی بر پرداخت یا رد ادعا وجود ندارد، حکم به محکومیت خوانده صادر خواهد شد.

نوع دیگر دفاع، تعرض به صحت و اصالت سند موضوع پرونده است، در این وضعیت خواننده ممکن است سند را انکار یا تکذیب نموده و یا نسبت به آن ادعای جعل نماید.

اظهار انکار و تردید به هیچ وجه در مورد اسناد رسمی پذیرفته نمی شود و فقط نسبت به اسناد عادی قابل پذیرش است لیکن ادعای جعل هم نسبت به سند رسمی و هم غیر رسمی قابلیت پذیرش و رسیدگی دارد.

در انکار، کسیکه علیه او سند غیر رسمی ارائه شده می تواند خط یا مهر یا امضا و یا اثر انگشت منتسب به خود را انکار کند مثلاً نوشته عادی دال بر بدهکاری خوانده ارائه شده که وی به موجب آن اقرار نموده مبلغ پنج میلیون ریال به خواهان بدهکار است در این وضعیت خوانده مجاز است منکر خط یا امضا سند مذکور شود لیکن در تردید، سند منتسب به شخص دیگری را رد می کند مثلاً مطالبه وجه یک فقره چک موضوع پرونده است که ادعا شده پدر خوانده در زمان حیات صادر نموده است، در این فرض در صورتی که خوانده معتقد باشد امضا ذیل چک از پدر مرحومش نیست اظهار تردید می کند. (۱۴)

در انکار و تردید، اثبات اصالت سند به عهده ارائه کننده سند (خواهان) قرار می گیرد، به این وصف کافی است خوانده اظهار انکار یا تردید نسبت به سند ارائه شده را بنماید و لازم نیست دلیل و مدرکی ارائه کند. اما در ادعای جعل که نسبت به سندی مطرح می شود مدعی جعل وظیفه دارد دلایل جعلیت سند را نیز ارائه کند و این ادعا بدون دلیل از او پذیرفته نمی شود.

ماده ۵۲۳ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ جعل را اینگونه تعریف نموده: ((ساختن نوشته یا سند یا ساختن مهر یا امضا اشخاص رسمی یا غیر رسمی، خراشیدن یا تراشیدن یا قلم بردن یا الحاق یا محو یا اثبات یا سیاه کردن یا تقدیم یا تاخیر تاریخ سند نسبت به تاریخ حقیقی یا الصاق نوشته ای به نوشته دیگر یا به کار بردن مهر دیگری بدون اجازه صاحب آن و نظایر اینها به قصد تقلب)) به این وصف ممکن است سند عادی ارائه شده از طرف خواهان که می تواند کاغذ عادی، چک یا سفته باشد از طرف خوانده مورد انکار یا تردید واقع یا با ارائه دلیل، ادعای جعل نسبت به سند عادی یا سند رسمی مطرح گردد، در چنین مواردی شورا وظیفه دارد نسبت به ((صحت و اصالت سند)) بررسی نماید و همانگونه که اشاره شد بار اثبات در انکار و یا تردید با ارائه کننده سند (خواهان) و در ادعای جعل با مدعی جعل (خوانده) می باشد.

شورا پس از اتخاذ تصمیم پیرامون ضرورت بررسی صحت و اصالت سند حسب ادله ارائه شده،

تحقیقات لازم را حسب مورد با صدور و اجرای قرار کارشناسی و تحقیق از گواهان و غیره به عمل می آورد و با حصول نتیجه اعم از اینکه صحت و اصالت سند ثابت شود و یا سند ساختگی و مجعول تشخیص گردد مبنای اتخاذ تصمیم قرار می گیرد. قابل ذکر است چنانچه جعلی بودن سندی ثابت شد، نظر به اینکه جعل جرم عمومی محسوب می گردد، اعضای شورا وظیفه دارند گزارش آن را به انضمام تصویر نظر کارشناسی و اوراق مربوطه جهت رسیدگی حسب مورد در بخش هایی که دارای دادگاه است به دادگاه عمومی بخش محل و در سایر بخش ها و شهرها به دادرسی عمومی و انقلاب شهرستان ارسال نمایند.

نهم - خسارت تاخیر تادیه

خسارت تاخیر تادیه عبارت از ضرری می باشد که بدلیل عدم پرداخت بموقع دین توسط بدهکار به طلبکار وارد می آید.

گاهی ممکن است طلبکار علاوه بر مطالبه اصل طلب، خسارت تاخیر تادیه را نیز مطالبه کند، مطالبه این خسارت چنانچه هنگام طرح دعوی مطرح نشده باشد در اثناء دادرسی نیز ممکن است. (۱۵) استحقاق طلبکار در دریافت چنین خسارتی متضمن حصول شرایطی می باشد که به موجب ماده ۵۲۲ قانون آئین دادرسی مدنی (۱۶) عبارتست از:

الف: دین مورد مطالبه وجه رایج باشد، بنابراین در صورتی که موضوع طلب سند (پول خارجی) و یا سکه طلا و غیره باشد از شمول تعلق خسارت تاخیر تادیه خارج می شود.

ب: طلبکار دین را مطالبه نموده باشد، در صورتی که زمان وصول طلب موضوع سند برسد لیکن داین آنرا از مدیون مطالبه نکند فی المثل در سال ۱۳۸۰ طلبی حال شده و قابل وصول است لیکن طلبکار بدلیل نامساعد بودن وضع مالی بدهکار یا به هر دلیل دیگر آنرا مطالبه نکرده باشد، اکنون که دین را مطالبه می کند نمی تواند خسارت تاخیر تادیه بخواهد مگر قبلاً مطالبه نموده و دلیلی نیز بر آن اقامه کند.

ج: مدیون تمکن مالی در پرداخت دین در سررسید داشته و با این حال نپرداخته باشد، در غیر اینصورت چنانچه اوضاع مالی مدیون به نحوی بوده که در زمان سررسید توان پرداخت بدهی را نداشته باشد خسارت تاخیر تادیه به آن تعلق نمی گیرد.

د: از زمان سررسید طلب تا هنگام مطالبه و صدور حکم، شاخص سالانه قیمت کالاها و خدمات، اعلامی از بانک مرکزی متضمن تغییر فاحش باشد والا چنانچه تغییرات ناچیز باشد قابل اعمال نیست.

ه: دو طرف به نحو دیگری مصالحه نکرده باشند، یعنی مفاد قرارداد یا شواهد ناظر به توافق دیگری فی بین آنان نباشد مثل اینکه از ابتدا در قرارداد قید کنند در صورت تاخیر پرداخت دین، مشمول خسارت تاخیر تادیه نخواهد بود.

بنا به مراتب فوق چنانچه طلب وجه رایج یعنی پول ایرانی باشد، مدتی از سررسید طلب گذشته و علیرغم مطالبه طلبکار و تمکن مالی بدهکار، دین را نپرداخته باشد، در صورتی که طلبکار خسارت مطالبه نماید قابل محاسبه و پرداخت است، در این ارتباط همه ساله و به بیان دقیق تر همه ماهه شاخص بانک مرکزی اعلام می گردد و چون شاخص سالانه مورد نظر قانونگذار بوده نه تغییرات شاخص ماهانه، لذا برای محاسبه میزان خسارت، عدد شاخص سال قبل (بدلیل اینکه عدد شاخص سال مورد محاسبه پایان سال اعلام می گردد) تقسیم بر عدد شاخص سال سررسید طلب مزبور، ضربدر مبلغ اصل طلب، میزان دین و خسارت تاخیر تادیه آن بدست می آید که تفاضل رقم حاصله از اصل طلب نشاندهنده میزان خسارت تاخیر تادیه است، جدول زیر شاخص بهای کالا و خدمات اعلامی از بانک مرکزی را تا پایان سال ۱۳۸۳ نشان می دهد. (جهت ملاحظه نمونه محاسبه خسارت تاخیر تادیه به قسمت ج بند دهم مراجعه شود)

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

شاخص کل بهای کالا و خدمات مصرفی در مناطق شهری ایران (شاخص تورم)

اعداد سالانه شاخص در سالهای ۱۳۸۳ - ۱۳۱۵

(۱۰۰-۱۳۷۶)

سال	عدد شاخص
۱۳۶۱	۵/۲۶
۱۳۶۲	۶/۰۴
۱۳۶۳	۶/۶۷
۱۳۶۴	۷/۱۳
۱۳۶۵	۸/۸۲
۱۳۶۶	۱۱/۲۶
۱۳۶۷	۱۴/۵۲
۱۳۶۸	۱۷/۰۴
۱۳۶۹	۱۸/۵۸
۱۳۷۰	۲۲/۴۳
۱۳۷۱	۲۷/۹۰
۱۳۷۲	۳۴/۲۶
۱۳۷۳	۴۶/۳۲
۱۳۷۴	۶۹/۱۹
۱۳۷۵	۸۵/۲۶
۱۳۷۶	۱۰۰/۰۰
۱۳۷۷	۱۱۸/۰۸
۱۳۷۸	۱۴۱/۸۳
۱۳۷۹	۱۵۹/۷۱
۱۳۸۰	۱۷۷/۹۱
۱۳۸۱	۲۰۵/۹۸
۱۳۸۲	۲۳۸/۱۸
۱۳۸۳	۲۷۴/۴۶

سال	عدد شاخص
۱۳۳۸	۰/۸۱
۱۳۳۹	۰/۸۸
۱۳۴۰	۰/۸۹
۱۳۴۱	۰/۹۰
۱۳۴۲	۰/۹۱
۱۳۴۳	۰/۹۵
۱۳۴۴	۰/۹۵
۱۳۴۵	۰/۹۶
۱۳۴۶	۰/۹۶
۱۳۴۷	۰/۹۸
۱۳۴۸	۱/۰۱
۱۳۴۹	۱/۰۳
۱۳۵۰	۱/۰۹
۱۳۵۱	۱/۱۵
۱۳۵۲	۱/۲۸
۱۳۵۳	۱/۴۸
۱۳۵۴	۱/۶۳
۱۳۵۵	۱/۹۰
۱۳۵۶	۲/۳۷
۱۳۵۷	۲/۶۱
۱۳۵۸	۲/۹۱
۱۳۵۹	۳/۵۹
۱۳۶۰	۴/۴۲

سال	عدد شاخص
۱۳۱۵	۰/۰۵
۱۳۱۶	۰/۰۷
۱۳۱۷	۰/۰۷
۱۳۱۸	۰/۰۸
۱۳۱۹	۰/۰۹
۱۳۲۰	۰/۱۳
۱۳۲۱	۰/۲۵
۱۳۲۲	۰/۵۴
۱۳۲۳	۰/۵۵
۱۳۲۴	۰/۴۷
۱۳۲۵	۰/۴۲
۱۳۲۶	۰/۴۴
۱۳۲۷	۰/۴۹
۱۳۲۸	۰/۵۱
۱۳۲۹	۰/۴۲
۱۳۳۰	۰/۴۶
۱۳۳۱	۰/۴۹
۱۳۳۲	۰/۵۳
۱۳۳۳	۰/۶۲
۱۳۳۴	۰/۶۳
۱۳۳۵	۰/۶۸
۱۳۳۶	۰/۷۱
۱۳۳۷	۰/۷۲

همانطور که اشاره شد، مطالبه خسارت تاخیر تادیه با شرایط مذکور در مورد کلیه دیون که وجه رایج باشد اعم از اینکه مستند آن سند تجاری باشد یا غیر آن قابل اعمال می باشد. به علاوه تبصره الحاقی (مصوب ۱۳۷۵) به ماده ۲ قانون صدور چک نیز حاکی است:

((دارنده چک می تواند محکومیت صادر کننده را نسبت به پرداخت کلیه خسارات و هزینه های وارد شده که مستقیماً و بطور متعارف در جهت وصول طلب خود از ناحیه وی متحمل شده است، اعم از آنکه قبل از صدور حکم یا پس از آن باشد از دادگاه تقاضا نماید. در صورتی که دارنده چک، جبران خسارت و هزینه های مزبور را پس از صدور حکم درخواست کند باید درخواست خود را به همان دادگاه صادر کننده حکم تقدیم نماید.)) (۱۷)

موضوع مهمی که در اینجا قابل طرح است اینکه چنانچه مطالبه اصل دین در صلاحیت شورای حل اختلاف باشد، مثلاً اصل دین مطالبه مبلغ ده میلیون ریال است و خواهان هنگام طرح دعوی و یا در اثناء دادرسی خسارت تاخیر تادیه را مطالبه نماید، با عنایت به اینکه با این درخواست، مبلغ مورد مطالبه بیش از ده میلیون ریال خواهد بود، آیا چنین دعوی در صلاحیت رسیدگی شورای حل اختلاف است یا باید خواهان به مرجع قضائی دادگستری هدایت شود؟ در پاسخ به این موضوع لازم به ذکر است که فرق است بین اصل خواسته و متفرعات دعوی، مطالبه خسارت اعم از حق الزحمه کارشناس، حق الوکاله وکیل، خسارت تاخیر تادیه و ... اگر به همراه دعوی اصلی یا در اثناء رسیدگی به دعوی اصلی مطرح شود جزو متفرعات دعوی است ولی اگر بطور مستقیم و جداگانه مطرح شود، دعوی اصلی دیگری محسوب می شود. بنابراین چون خسارت مورد مطالبه که توأم با اصل دعوی مطرح شده جزو متفرعات دعوی می باشد لذا در تعیین صلاحیت بی تاثیر است و موضوع کماکان در صلاحیت شورای حل اختلاف خواهد بود، هر چند حکم صادره با احتساب اصل دعوی و متفرعات بیش از ده میلیون ریال شود.

اضافه می نماید چنانچه نظر شورای حل اختلاف به صدور حکم به پرداخت خسارت تاخیر تادیه باشد، می تواند با قید زمان شروع تعلق خسارت در متن رای، محاسبه آنرا به زمان اجرا و توسط واحد اجرای احکام موکول نماید.

دهم - اعلام ختم رسیدگی و صدور رای ماهوی

شورا پس از رسیدگی به دعوی مطروحه و با عنایت به دفاعیات و ایرادات خوانده و عندالاحتضاء تحقیقات لازم بشرح زیر مبادرت به صدور رای می نماید :

کلاسه پرونده شماره دادنامه .. تاریخ ..
خواهان به آدرس
خوانده به آدرس
خواسته = مطالبه مبلغ ریال بابت یک یا چند فقره چک/ بابت یک یا چند فقره سفته/
بابت رسید عادی/ بابت حواله قرض الحسنه / ...
گردش کار : خواهان دادخواستی به خواسته مطالبه وجه علیه خوانده تقدیم نموده که پس از ارجاع به این شورا و ثبت به کلاسه مذکور، در وقت مقرر فوق جلسه شورا به تصدی امضا کنندگان زیر تشکیل است که با تکمیل تحقیقات ختم رسیدگی را اعلام و با استعانت از خداوند متعال بشرح زیر مبادرت به صدور رای می نماید .

الف : نمونه حکم حضوری مطالبه وجه موضوع نوشته عادی

رای شورای حل اختلاف

در خصوص دعوی .. به طرفیت .. به خواسته مطالبه مبلغ پنج میلیون ریال بابت .. به استناد رسید عادی/ حواله قرض الحسنه به شماره .. صندوق .. / مبايعه نامه عادی مورخ .. / یا .. ، شورا با بررسی اوراق پرونده، استماع اظهارات طرفین و اینکه خوانده دفاع موجهی نداشته و با وجود سند مدرکیه دال بر بدهکاری وی دلیلی دایر به برائت ذمه ارائه ننموده است، از طرفی سند ارائه شده مصون از تعرض بوده و مورد انکار یا تکذیب قرار نگرفته لذا دعوی را ثابت تشخیص و مستنداً به بند ۱ قسمت الف ماده ۷ آئین نامه اجرایی ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه (ماده ۱۳۴ قانون برنامه چهارم توسعه)، ماده ۱۹۸ قانون آئین دادرسی مدنی (۱۸) و مواد ۲۷۱ و ۱۲۵۷ قانون

مدنی(۱۹) حکم به محکومیت خوانده به پرداخت مبلغ خواسته در حق خواهان صادر و اعلام می نماید. رای صادره با رعایت ماده ۱۸ آئین نامه اجرایی ماده ۱۸۹ برنامه سوم توسعه ظرف بیست روز از تاریخ ابلاغ قابل رسیدگی تجدید نظر در دادگاه عمومی محل است.

نام و امضای اعضای شورای حل اختلاف

نام و امضای مشاور شورای حل اختلاف

ب : نمونه حکم حضوری مطالبه وجه موضوع چک

رای شورای حل اختلاف

در خصوص دعوی به طرفیت به خواسته مطالبه مبلغ ده میلیون ریال بابت یک فقره چک به شماره مورخ عهده بانک شورا با بررسی اوراق پرونده، استماع اظهارات طرفین، گواهی عدم پرداخت مورخ صادره از بانک محال علیه و اینکه خوانده در قبال دعوی مطروحه دفاع موجهی نداشته است دعوی را ثابت تشخیص و مستنداً به بند ۱ قسمت الف ماده ۷ آئین نامه اجرائی ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه (ماده ۱۳۴ قانون برنامه چهارم توسعه) و ماده ۱۹۸ قانون آئین دادرسی مدنی و مواد ۳۱۳ و ۳۱۴ قانون تجارت (۲۰) حکم به محکومیت خوانده به پرداخت مبلغ خواسته در حق خواهان صادر و اعلام می نماید. رای صادره با رعایت ماده ۱۸ آئین نامه اجرائی مارالذکر ظرف ۲۰ روز از تاریخ ابلاغ قابل رسیدگی تجدید نظر در دادگاه عمومی محل است.

نام و امضای اعضای شورای حل اختلاف

نام و امضای مشاور شورای حل اختلاف

ج : نمونه رای حضوری مطالبه وجه با احتساب خسارت تاخیر تادیه

رای شورای حل اختلاف

در خصوص دعوی به طرفیت به خواسته ریال با احتساب خسارت تاخیر تادیه از زمان سررسید بابت سند رسمی شماره /.. نوشته عادی مورخ

..... شورا با بررسی اوراق پرونده، استماع اظهارات طرفین و اینکه خوانده دفاع موجهی نداشته و با وجود سند مدرکیه دال بر بدهکاری وی دلیلی دایر به براءت ذمه ارائه ننموده است، از طرفی سند ارائه شده مصون از تعرض مانده است لذا دعوی را ثابت تشخیص و مستنداً به بند ۱ قسمت الف ماده ۷ آئین نامه اجرائی ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه (ماده ۱۳۴ قانون برنامه چهارم توسعه)، ماده ۱۹۸ قانون آئین دادرسی مدنی و مواد ۲۷۱ و ۲۷۵ قانون مدنی حکم به محکومیت خوانده به پرداخت مبلغ بابت اصل خواسته صادر و اعلام، به علاوه در اجرای ماده ۵۲۲ قانون آئین دادرسی مدنی با توجه به مطالبه مبلغ مذکور در سررسید و عدم پرداخت آن توسط خوانده علیرغم تمکن مالی او، تغییر فاحش شاخص سالانه قیمت ها اعلامی از ناحیه بانک مرکزی از سال تاکنون، خوانده ملزم به پرداخت خسارت تاخیر تادیه تا زمان پرداخت بدهی (قابل محاسبه در واحد اجرای احکام مدنی) می باشد. رای صادره با رعایت ماده ۱۸ آئین نامه مارالذکر ظرف ۲۰ روز از تاریخ ابلاغ قابل تجدید نظر در دادگاه عمومی محلی است .

نام و امضای اعضای شورای حل اختلاف

نام و امضای مشاور شورای حل اختلاف

در مورد نحوه محاسبه خسارت تاخیر تادیه همانگونه که در بند نهم توضیح داده شد بترتیب زیر عمل می شود، به عنوان مثال چنانچه مبلغ اصل خواسته ده میلیون ریال و سال سر رسید آن ۱۳۷۹ باشد، در حال حاضر با توجه به تغییر شاخص سالانه، میزان خسارت تاخیر تادیه بشرح زیر محاسبه می شود.

$$\frac{(۱۰/۰۰۰/۰۰۰) \text{ اصل طلب} \times \text{عدد شاخص در سال } ۱۳۸۲ (۲۷۴/۴۶)}{\text{عدد شاخص در سال } ۱۳۷۹ (۱۵۹/۷۱)} = \text{مبلغ طلب با احتساب خسارت تاخیر تادیه}$$

$$= ۱۷۴۰۰/۰۰۰ \text{ ریال} = ۱۰/۰۰۰/۰۰۰ \times ۱/۷۴$$

بنابراین ۷/۴۰۰/۰۰۰ ریال خسارت تاخیر تادیه به طلب تعلق می گیرد .

د : نمونه رای غیابی مطالبه وجه یک فقره سفته

رای شورای حل اختلاف

در خصوص دعوی به طرفیت به خواسته بابت یک فقره سفته به شماره مورخ بشرح دادخواست، شورا با بررسی اوراق پرونده، دعوت از طرفین

جهت رسیدگی به دعوی و عدم حضور خوانده علیرغم ابلاغ قانونی وقت رسیدگی، وخواست نامه شماره... .. مورخ... .. و اینکه خوانده دفاعی ننموده و لایحه ای از وی واصل نشده است لذا دعوی را ثابت تشخیص و مستنداً به بند ۱ قسمت الف ماده ۷ آئین نامه اجرائی ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه (ماده ۱۳۴ قانون برنامه چهارم توسعه) ماده ۱۹۸ قانون آئین دادرسی مدنی و مواد ۳۰۷ و ۳۰۹ قانون تجارت (۲۱) حکم به محکومیت نامبرده به پرداخت مبلغ خواسته در حق خواهان صادر و اعلام می نماید رای صادره غیابی و ظرف بیست روز از تاریخ ابلاغ قابل رسیدگی و خواهی در این شورا و سپس با رعایت ماده ۱۸ آئین نامه اشاره شده ظرف بیست روز قابل رسیدگی تجدید نظر در دادگاه عمومی محل است.

نام و امضای اعضای شورای حل اختلاف

نام و امضای مشاور شورای حل اختلاف

هـ = نمونه حکم به بطلان یا رد دعوی

رای شورای حل اختلاف

در خصوص دعوی بطرفیت به خواسته مطالبه مبلغ ریال بابت
.. با احتساب خسارت تاخیر تادیه، شورا با بررسی اوراق پرونده، دفاعیات موجه خوانده و اینکه نامبرده در قبال وجه مورد مطالبه رسید پرداخت ارائه نموده است/ خوانده منکر امضا چک یا سفته یا رسید استنادی شده و خواهان دلیلی بر صحت و اصالت سند ارائه ننموده/ کارشناس انتساب امضا مذکور به خوانده را مردود اعلام نموده است/ خوانده در ادعای خود دایر به پرداخت وجه مورد مطالبه به گواهی گواهان استناد نموده و شورا گواهی شهود را با التزام به راستگویی و اقامه سوگند استماع نموده است که پرداخت وجه مورد مطالبه را از ناحیه خوانده تائید نموده اند/ سند مدرکیه منتسب به خوانده نمی باشد / یا ... لذا دعوی را ثابت ندانسته و مستنداً به ماده ۱۹۷ قانون آئین دادرسی مدنی (۲۲) و ماده ۱۲۵۷ قانون مدنی حکم به بطلان دعوی (یا حکم به رد دعوی) خواهان صادر و اعلام می نماید، رای صادره با رعایت ماده ۱۸ آئین نامه اجرایی ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه (ماده ۱۳۴ قانون برنامه چهارم توسعه) ظرف ۲۰ روز از تاریخ ابلاغ قابل رسیدگی تجدید نظر در دادگاه عمومی محل است

نام و امضای اعضای شورای حل اختلاف

نام و امضای مشاور شورای حل اختلاف

نکته مهم: در صورتی که در چنین پرونده ای قبلاً قرار تامین خواسته صادر شده باشد، پس از قطعی شدن رای صادره مبنی بر بطلان یا رد دعوی، شورا وظیفه دارد از تامین صادره رفع اثر کند یعنی طی شرحی به اجرای احکام و با اشاره به شماره قرار تامین صادره منعکس نماید در صورتی که در اجرای قرار تامین صادره مالی توقیف شد از آن رفع اثر شود.

یازدهم - مسئولیت تضامنی مسئولین پرداخت چک و سفته

در بند اول توضیح داده شد که چک یا سفته ممکن است در زمان صدور توسط شخص یا اشخاصی ضمانت شود یا پس از تسلیم به دارنده، با ظهرنویسی به دیگری منتقل گردد. برای ضمانت یا ظهرنویسی اسناد تجاری یاد شده ضامن یا ظهرنویس پشت آنرا امضا می کند اعم از اینکه قید کلمه ضمانت را در کنار امضا خود قید نماید یا نام انتقال گیرنده بعدی را بنویسد یا ننویسد و یا مطلب دیگری قید کند، لیکن باید به این نکته توجه داشت که مسئولیت ضامن یا ظهرنویس در چک و یا سفته زمانی محقق می شود که ظهر سند تجاری مذکور را امضا نموده باشد و زدن مهر برای حصول این مسئولیت کافی نیست. گاهی شخصی از صادر کننده چک و یا سفته ضمانت می کند، در این صورت مسئولیت ضامن همان مسئولیت صادر کننده است و گاهی ضامن از یکی از ظهرنویس ها ضمانت می کند لذا مسئولیت ضامن تا زمانی است که ظهرنویس مسئول شناخته می شود. (۲۳)

بعد از اینکه ضمانت یا ظهرنویسی به نحو صحیح واقع شد، صادر کننده چک و یا سفته، ضامن اسناد مذکور و همه ظهرنویس ها در مقابل دارنده سند مسئولیت تضامنی دارند، یعنی در صورت پرداخت نشدن وجه چک یا سفته در سر رسید، چنانچه سفته ظرف ده روز و اخواست و چک ظرف پانزده روز منجر به گواهی عدم پرداخت شود، دارنده چک یا سفته می تواند علیه هر یک از آنان یا علیه همه مسئولین اشاره شده طرح دعوی نماید. به بیان ساده تر، صادر کننده چک یا سفته، ضامن یا ظهرنویس آن همگی در قبال کسی که سند تجاری مذکور را در دست دارد و در موعد مقرر آنرا و اخواست یا برگشت نموده بدهکار محسوب می شوند، طلبکار می تواند یکی از آنها را انتخاب و علیه او طرح دعوی نماید و یا علیه همگی یک جا طرح دعوی کند. قابل ذکر است در مواردی که همگی یا چند نفر از مسئولین پرداخت وجه سند تجاری طرف دعوی قرار گیرند، همگی بصورت تضامنی محکوم به پرداخت می شوند بشرح نمونه زیر :

رای شورای حل اختلاف

در خصوص دعوی ... به طرفیت ۱- ... ۲- ...
 به خواسته مطالبه مبلغ ... ریال بابت یک فقره سفته / یک فقره چک، اولی به عنوان صادر کننده
 و ثانوی به عنوان ظهرنویس بشرح دادخواست، شورا با بررسی اوراق پرونده، ملاحظه اصل سند مدرکیه،
 (حسب مورد و اخواست سفته ظرف ده روز از سررسید به موجب و اخواست نامه شماره ...
 ، صدور گواهی عدم پرداخت چک یاد شده به شماره ... ظرف ۱۵ روز از سررسید از ناحیه
 بانک محال علیه) دعوت از طرفین و استماع اظهارات آنان و اینکه خواندگان در قبال عدم پرداخت وجه
 سند مذکور دفاع موجهی ندارند، دعوی را ثابت تشخیص و مستنداً به بند ۱ قسمت الف ماده ۷ آئین
 نامه اجرائی ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه (ماده ۱۳۴ قانون برنامه چهارم توسعه)، ماده ۱۹۸
 قانون آئین دادرسی مدنی و (مستند به مواد ۲۴۹-۳۰۷ و ۳۰۹ قانون تجارت در مورد سفته) (مستنداً
 به مواد ۲۴۹-۳۱۴ و ۳۱۵ قانون تجارت در مورد چک) و رای وحدت رویه شماره ۵۳۶-۱۰/۷/۱۳۶۹
 هیات عمومی دیوان عالی کشور (۲۴) حکم به محکومیت تضامنی نامبردگان به پرداخت مبلغ خواسته
 در حق خواهان صادر و اعلام می نماید. رای صادره با رعایت ماده ۱۸ آئین نامه اجرائی مارالذکر ظرف
 ۲۰ روز از تاریخ ابلاغ قابل رسیدگی تجدید نظر در دادگاه عمومی محل است.

نام و امضای اعضای شورای حل اختلاف

نام و امضای مشاور شورای حل اختلاف

چهار نکته مهم :

نکته ۱- به موجب مواد ۲۸۶ و ۲۸۸ قانون تجارت (۲۵) در صورتی که دارنده چک یا سفته بخواهد
 علیه هر یک از ظهرنویس ها و یا ضامن ظهرنویس طرح دعوی کند باید حسب مورد در خصوص چک
 ظرف یکسال از تاریخ صدور گواهی عدم پرداخت و درخصوص سفته ظرف یکسال از تاریخ صدور
 و اخواست نامه طرح دعوی نماید، با انقضای مهلت های مذکور طرح دعوی دارنده علیه ظهرنویس یا
 ضامن ظهرنویس قابل استماع نیست.

نکته ۲ - محکومیت تضامنی دو یا چند نفر به پرداخت یک دین به این مفهوم نیست که هر دو نفر تمام مبلغ را در وجه خواهان بپردازند، بلکه به این مفهوم است که به مال هر کدام دسترسی حاصل شد تا تمام مبلغ قابل وصول است. به عنوان مثال چنانچه در رای صادره، صادر کننده سند تجاری و ظهرنویس محکوم به پرداخت پنج میلیون ریال شوند، چنانچه به پنج میلیون ریال اموال صادر کننده یا ظهرنویس دسترسی حاصل شد عملیات اجرائی متوقف می شود گاهی نیز ممکن است قسمتی از مال صادر کننده و قسمتی از مال ظهرنویس توقیف و پرداخت شود مثلاً به دو میلیون ریال مال یکی دسترسی حاصل شود، مابقی که سه میلیون ریال است از محکوم علیه دیگر گرفته می شود .

نکته ۳ - پس از پرداخت وجه توسط ضامن یا ظهرنویس، امکان رجوع پرداخت کننده به سایر مسئولین پرداخت وجود دارد، به عنوان مثال در صورتی که دارنده سند علیه ضامن طرح دعوی کرد و ضامن محکوم شد و وجه سند از او اخذ گردید، ضامن می تواند علیه کسیکه از او ضمانت کرده طرح دعوی نماید و مالی را که بعلت ضمانت پرداخته از مضمون عنه یعنی کسی که از او ضمانت کرده دریافت کند. به علاوه چنانچه سند تجاری با ظهرنویسی منتقل شده باشد، هر ظهرنویس می تواند به ظهرنویس ماقبل خود یا ضامن آنها مراجعه نماید مثلاً چک را شخص الف صادر نموده و تحویل شخص ب داده، ب آنرا به ج و فرد اخیر به د منتقل نموده است، اگر شخص دال طرح دعوی کند و وجه چک را از ج بگیرد ج نیز حق دارد علیه ب و الف طرح دعوی نماید و وجه سند را دریافت کند.

نکته ۴ - در صورتی که مدیر یا مدیران شرکت های تجاری به نمایندگی از شرکت اقدام به صدور چک نمایند که با عدم پرداخت مواجه شود، مدیر (صادر کننده یا صادر کنندگان چک) و شرکت هر دو متضامناً مسئول پرداخت وجه چک شناخته می شوند. در همین ارتباط ماده ۱۹ قانون صدور چک مصوب ۱۳۵۵ با اصلاحات بعدی حاکی است: ((در صورتی که چک به وکالت یا نمایندگی از طرف صاحب حساب اعم از شخص حقیقی یا حقوقی صادر شده باشد، صادر کننده چک با صاحب حساب متضامناً مسئول پرداخت وجه چک بوده و اجرائیه و حکم ضرر و زیان بر اساس تضامن علیه هر دو صادر می شود.))

دوازدهم - طرح اعتراض و خواهی و یا تجدید نظر خواهی

در صورتی که محکوم علیه غایب ظرف ۲۰ روز از تاریخ ابلاغ دادنامه، اعتراض و خواهی خود را تقدیم شورا نمود، شورا با ثبت مجدد پرونده نسبت به اعتراض مطروحه رسیدگی می نماید و چنانچه اعتراض مطروحه متضمن دلیل یا مدرک موجهی باشد که نقض دادنامه صادره را ایجاب نماید، شورا با نقض رای و خواسته، رای به رد دعوی اولیه صادر خواهد کرد در غیر این صورت اگر اعتراض مطروحه مدلل و موجه نباشد، رای سابق الصدور را تأیید و خواهی را مردود اعلام می کند. این رای نیز پس از تأیید مشاور ظرف ۲۰ روز از تاریخ ابلاغ و با رعایت ماده ۱۸ آئین نامه یعنی موافقت اکثریت اعضای شورا با لزوم تجدید نظر خواهی، قابل تجدید نظر در دادگاه عمومی محل است. در صورت وصول درخواست تجدید نظر خواهی نسبت به رای حضوری یا رای غیابی که در فرجه قانونی نسبت به آن و خواهی نشده و یا و خواهی آن مردود اعلام شده است، دبیرخانه شورا وظیفه دارد دادخواست تجدید نظر خواهی را ثبت و شماره آن را به تجدید نظرخواه تسلیم و ضم پرونده مربوطه به دادگاه عمومی محل جهت رسیدگی به تجدید نظر خواهی ارسال نماید.

سیزدهم - اجرای رای محکومیت به پرداخت وجه

پس از اینکه شورای حل اختلاف خواهان را محق شناخت و رای به نفع او صادر نمود و به محکوم علیه ابلاغ شد، چنانچه حسب مورد با و خواهی یا تجدید نظر خواهی مواجه گردید و در مرجع مربوط رسیدگی تأیید و قطعی شد و یا بطور کلی نسبت به رای صادره و خواهی یا تجدید نظر خواهی مطرح نگردید و مهلت آن منقضی و رای قطعی شد، چنین رایی قابلیت اجرا دارد و اجرای رای مشروط بر این است که طلبکار تقاضای اجرای آن را به شورا تقدیم نماید، لذا شورا مجاز نیست بدون درخواست ذینفع اقدامات اجرایی را آغاز کند. (۲۶)

در صورتی که درخواست اجرا مطرح شد، به دستور رئیس شورا اخطار اجرائی توسط رئیس دبیرخانه تنظیم و به امضای وی و رئیس شورای حل اختلاف می رسد. مطابق رویه جاری اخطار اجرائی در فرم های اجرائیه چاپی که در اجرای احکام مدنی از آن استفاده می شود تنظیم می گردد.

دادگستری جمهوری
اسلامی ایران

اخطار اجرائی شورای حل اختلاف

مشخصات محکوم علیه	محکوم به	مشخصات محکوم له
نام :	بموجب دادنامه شماره ... مورخ ...	نام :
نام خانوادگی :	... شورای حل اختلاف ... که به	نام خانوادگی :
نام پدر:	موجب دادنامه شماره ... مورخ ..	نام پدر:
شغل :	... به تائید مرجع تجدید نظر	شغل :
نشانی محل اقامت :	شعبه ... دادگاه عمومی ... رسیده است محکوم علیه مکلف است مبلغ ... ریال در وجه محکوم له بپردازد.	نشانی محل اقامت :

محکوم علیه مکلف است از تاریخ ابلاغ اجرائیه ظرف ده روز مفاد رای اجرا نماید.

نام و نام خانوادگی و امضا سرپرست دبیرخانه شورای حل اختلاف ...	نام و نام خانوادگی و امضا رئیس شورای حل اختلاف ...	مهر شورای حل اختلاف ...
--	---	-------------------------

اخطار اجرائی به تعداد محکوم علیه به اضافه دو برگ تنظیم می شود (برای یک نفر محکوم علیه مجموعاً سه برگ و چنانچه محکوم علیه دو نفر باشند چهار برگ الی آخر) و همانگونه که اشاره شد به امضا مسئول دبیرخانه و رئیس شورا می رسد. یک نسخه اجرائیه در پرونده حفظ می شود و نسخ دیگر برای ابلاغ به محکوم علیه یا محکوم علیهم ارسال می گردد. مأمور ابلاغ وظیفه دارد یک نسخه از اخطار اجرائی را تسلیم محکوم علیه نموده و در نسخه دیگر رسید اخذ و آنرا اعاده نماید. به علاوه محکوم علیه موظف است ظرف ده روز از تاریخ ابلاغ اجرائیه، مفاد حکم را اجرا نماید و وجه موضوع اخطار اجرائی را به محکوم له تسلیم کند و رسید اخذ نماید. در صورتی که محکوم علیه رأی را اجرا ننمود، پرونده به اجرای احکام دادگاه یا دادگستری محل ارسال می شود تا وفق مقررات اجرای احکام مدنی رأی را اجرا و مبلغ موضوع حکم را از اموال محکوم علیه اخذ و به محکوم له تسلیم نماید. با این تفاوت که اجرای چنین حکمی به دلیل اینکه در شورای حل اختلاف صادر شده، حق الاجرا یا اصطلاحاً هزینه اجرائی ندارد. قابل ذکر است حتی اگر رأی شورای حل اختلاف بدلیل تجدید نظر خواهی در دادگاه عمومی محل مطرح و تأیید شود، برای اجرا لازم است به شورا اعاده و وفق مراتب فوق اقدام گردد.

نکته مهم - چنانچه محکوم علیه حاضر شد حکم را اجرا و وجه مورد مطالبه را بپردازد و یا دایره اجرای احکام دادگستری معادل مبلغ موضوع حکم را از اموال محکوم علیه توقیف و به طلبکار پرداخت نمود، لازم است سند موضوع دعوی اعم از سند رسمی، نوشته عادی، چک، سفته و ... از طلبکار اخذ و با صورتجلسه به بدهکار تسلیم شود، چون پس از تادیه طلب، بقاء سند مذکور نزد بستانکار یاد شده صحیح نیست و امکان دارد که مورد سوء استفاده قرار گیرد. به علاوه در اسناد تجاری ممکن است محکوم علیه یکی از مسئولین پرداخت سند باشد و حق دارد پس از پرداخت و به استناد سند مذکور علیه سایر مسئولین یعنی صادر کننده سند یا ضامن یا ظهرنویس ماقبل طرح ادعا نماید.

چهاردهم - خسارت ناشی از صدور و اجرای قرار تامین خواسته

در بند هفتم این مجموعه توضیح داده شد که در مواردی صدور قرار تامین خواسته از اموال خوانده منوط به تودیع خسارت احتمالی است. یعنی چنانچه درخواست مطروحه جهت صدور قرار تامین خواسته مستند به سند رسمی یا سند تجاری و اخذ شده نبوده و خواهان نتواند ثابت نماید خواسته در معرض تضییع و تفریط است، صدور قرار تامین خواسته منوط به تودیع خسارت احتمالی از ناحیه خواهان است.

در صورتی که شورای حل اختلاف با تودیع خسارت احتمالی از ناحیه خواهان اقدام به صدور قرار تامین خواسته نمود و معادل خواسته از اموال خوانده توقیف شد، چنانچه از این توقیف خسارتی متوجه خوانده شود فی المثل در قبال قرار تامین ده میلیون ریال، اتومبیل خوانده توقیف و مدتی از توقیف آن گذشت، سپس به موجب حکم قطعی، خوانده از بدهی موضوع پرونده برائت حاصل نماید و خواهان بی حق شناخته شود ترتیب پرداخت خسارت چگونه است؟

در چنین مواردی با شرایط زیر به خوانده خسارت تعلق می گیرد: (۲۷)

۱- قرار تامین خواسته علیه او صادر و اجرا شده باشد یعنی مالی از خوانده توقیف شده باشد.
۲- خواهان به موجب رای قطعی محکوم به بطلان دعوی شود یعنی پس از رسیدگی شورا بی حق شناخته شود، بنابراین موضوع فوق مشمول کسانیکه در اثناء رسیدگی دعوی را مسترد می کنند و در نتیجه قرار رد دعوی صادر می گردد نخواهد شد.

۳- خوانده ظرف ۲۰ روز از تاریخ ابلاغ حکم قطعی مبنی بر برائت، خسارت مورد نظر را مطالبه و دلایل خود را ارائه نماید، بدیهی است طرح چنین درخواستی قالب و فرم بخصوصی ندارد و بدون تشریفات به چنین موضوعی رسیدگی می شود.

۴- شورا تقاضای مطالبه خسارت واصله را به خواهان اولیه ابلاغ نموده و خواهان ظرف ده روز دلیلی بر رد آن ارائه ننماید.

پس از آن شورا بدون دعوت از طرفین، به درخواست واصله رسیدگی و با عنایت به ادله رای به پرداخت خسارت و یا در صورت دفاع موجه خواهان و ارائه دلیل مبنی بر اینکه خسارتی حاصل نگردیده حکم به رد ادعا صادر می کند، این رای در هر حال حضوری و با رعایت ماده ۱۸ آئین نامه ظرف ۲۰ روز قابل تجدید نظر در دادگاه عمومی محل است.

نکته مهم: همانگونه که اشاره شد پس از ابلاغ حکم قطعی بطلان یا رد دعوی به خوانده، خوانده بیست روز فرصت دارد از شورا درخواست خسارت کند و دلایل خود را ارائه کند.

بنابراین شورا نمی تواند تا انقضای مهلت مذکور خسارت احتمالی سپرده شده بابت صدور قرار تامین را به خواهان مسترد نماید. پس از این مدت چنانچه درخواست مطالبه خسارت از ناحیه خوانده واصل نشود، به درخواست خواهان وجه تودیع شده بابت خسارت احتمالی به وی مسترد می شود.

پانزدهم قانون نحوه اجرای محکومیت های مالی و آراء شورای حل اختلاف

به موجب ماده ۲ قانون نحوه اجرای محکومیت های مالی مصوب ۱۳۷۷: (هر کس محکوم به پرداخت مالی به دیگری شود چه به صورت استرداد عین یا قیمت یا مثل مال و یا ضرر و زیان ناشی از جرم یا ديه و آنرا تاديه ننماید، دادگاه او را الزام به تاديه نموده و چنانچه مالی از او در دسترس باشد آن را ضبط و به میزان محکومیت از مال ضبط شده استيفاء می نماید و در غیر این صورت بنا به تقاضای محکوم له، ممتنع را در صورتی که معسر نباشد تا زمان تاديه حبس خواهد کرد.)

در مواردی که کسی به حکم دادگاه محکوم به پرداخت مالی به دیگری شود، از جمله چنانچه مال مزبور دین باشد و بدلیل امتناع از پرداخت توسط محکوم علیه و عدم دسترسی به اموال او پس از ابلاغ اجرائیه امکان اجرای حکم ممتنع شود، دادگاه به درخواست محکوم له، بدهکار را تا پرداخت بدهی یا اثبات اعسار (عدم تمکن مالی) حبس می کند.

نظر به اینکه حکم قانونی مذکور خاص آراء دادگاهها می باشد و شورای حل اختلاف دادگاه محسوب نمی شود، حکم مذکور نسبت به آراء شوراها قابل اعمال نیست مگر رای شورا بلحاظ تجدید نظرخواهی در دادگاه عمومی محل مطرح شود و تأیید گردد در غیر این صورت اگر رای مذکور بدلیل عدم تجدید نظرخواهی قطعی شود، مشمول دستور قانونگذار نخواهد بود و چنین محکومینی را نمی توان بازداشت نمود.

(۱) . رای وحدت رویه شماره ۵۳۶ - ۱۳۶۹/۷/۱۰ هیات عمومی دیوان عالی کشور
قانون صدور چک مصوب ۱۳۵۵ در مادتين ۲ و ۳ قانون تجارت به شرح مواد ۳۱۰ تا ۳۱۵ شرایط
خاصی را در مورد چک مقرر داشته که از آن جمله کیفیت صدور چک و تکلیف دارنده چک از لحاظ موعد
مراجعه به بانک و اقدام بانک محال علیه به پرداخت وجه چک یا صدور گواهی عدم تادیه وجه آن و وظیفه
قانونی بانک دایر به اخطار مراتب به صادر کننده چک می باشد. مسئولیت ظهرنویس چک موضوع ماده ۳۱۴
قانون تجارت هم بر اساس این شرایط تحقق می یابد و واخواست برات و سفته به ترتیبی که در ماده ۲۸۰
قانون تجارت قید شده ارتباطی با چک پیدا نمی کند. بنابراین گواهی بانک محال علیه دایر به عدم تادیه وجه
چک که در مدت ۱۵ روز به بانک مراجعه شده به منزله واخواست می باشد و رای شعبه ششم دیوان عالی
کشور که هیات عمومی حقوق دیوان عالی کشور هم با آن موافقت داشته صحیح و منطبق با موازین قانونی
است.

(۲) ماده ۱۵ آئین نامه اجرائی ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه مصوب ۱۳۸۱ رئیس قوه قضائیه :
در صورتی که شورا رسیدگی به موضوع مطروحه را در صلاحیت خود نداند، در امور کیفری پرونده
را جهت رسیدگی به مرجع صالح قضائی ارسال می دارد و در امور مدنی مراتب را به مدعی، جهت طرح
دعوی در دادگاه صالح ابلاغ و پرونده مطروحه در شورا را بایگانی می نماید.

(۳) در همین ارتباط پرسش و پاسخ مطروحه در کمیسیون آموزشی شورای حل اختلاف درج می شود:
سوال : در آئین نامه شرط صلاحیت شورای حل اختلاف در رسیدگی به امور مدنی، سکونت یا اشتغال
دو طرف یا تراضی آنان اعلام شده، چنانچه فقط خوانده مقیم حوزه شورا باشد و خواهان ساکن نبوده و
اشتغال و تراضی هم موجود نباشد، آیا موضوع در صلاحیت شورای حل اختلاف است یا خیر؟
پاسخ: صلاحیت محلی موضوع ماده ۱۱ قانون آئین دادرسی مدنی - در رابطه با صلاحیت های شورای
حل اختلاف قابل اعمال است (معاونت آموزش قوه قضائیه - کتاب راهنمای رسیدگی عملی در شورای حل
اختلاف - چاپ ۳- ۱۳۸۴ - ص ۲۲۰)

- ماده ۱۱ قانون آئین دادرسی مدنی: دعوا باید در دادگاهی اقامه شود که خوانده در حوزه قضائی آن
اقامتگاه دارد ...

(۴) ماده ۵۳ قانون آئین دادرسی مدنی :

در موارد زیر دادخواست توسط دفتر دادگاه پذیرفته می شود لکن برای به جریان افتادن آن باید به شرح
موارد آتی تکمیل شود

بند ۲ = وقتی که بندهای ۲-۳-۴-۵ و ۶ ماده ۵۱ - این قانون رعایت نشده باشد.

- ماده ۵۱ قانون آئین دادرسی مدنی : دادخواست باید ... و حاوی نکات زیر باشد :

بند ۲- نام، نام خانوادگی، اقامتگاه و شغل خوانده

بند ۳- تعیین خواسته (در موضوع مورد بحث مطالبه وجه به مبلغ)

بند ۴- تعهدات و جهاتی که به موجب آن خواهان خود را مستحق مطالبه می داند بطوری که مقصود واضح و روشن باشد.

بند ۵- آنچه خواهان از دادگاه درخواست دارد.

بند ۶- ذکر ادله و وسایلی که خواهان برای اثبات ادعای خود دارد از اسناد و نوشتجات و اطلاع مطلعین و غیره، ادله مثبت به ترتیب و واضح نوشته می شود و اگر دلیل، گواهی گواه باشد، خواهان باید اسامی و مشخصات و محل اقامت آنان را بطور صحیح معین نماید.

(۵) ماده ۵۶ قانون آئین دادرسی مدنی - هرگاه در دادخواست خواهان یا محل اقامت او معلوم نباشد ظرف ده روز از تاریخ رسید دادخواست به موجب قرار که مدیر دفتر دادگاه (یا رئیس دبیرخانه شورا) و در غیبت مشارالیه جانشین او صادر می کند، دادخواست رد می شود.

(۶) ماده ۱۸۴ قانون آئین دادرسی مدنی:

دادگاه پس از حصول سازش بین طرفین بشرح فوق رسیدگی را ختم و مبادرت به صدور گزارش اصلاحی می نماید. مفاد سازش نامه که طبق مواد فوق تنظیم می شود نسبت به طرفین و وراث و قائم مقام قانونی آنها نافذ و معتبر است و مانند احکام دادگاهها به موقع اجرا گذاشته می شود، چه اینکه مورد سازش مخصوص به دعوی مطروحه بوده یا شامل دعاوی یا امور دیگری باشد.

(۷) ماده ۱۸ آئین نامه اجرائی ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه

بند ۱- رای شورا ظرف بیست روز از تاریخ ابلاغ به طرفین قابل تجدید نظرخواهی در دادگاه عمومی حوزه مربوطه است مشروط به اینکه اکثریت اعضای شورا با رسیدگی به اعتراض و تجدید نظرخواهی موافق بوده و لزوم تجدید نظر خواهی را درخواست نمایند، در صورت تجدید نظر رای دادگاه قطعی است.

(۸) در همین ارتباط پرسش و پاسخ مطروحه در کمیسیون آموزشی شورای حل اختلاف معاونت آموزش قوه قضائیه درج می شود:

پرسش: آیا شورا در دعاوی حقوقی در صلاحیت خود، صلاحیت رسیدگی به درخواست تامین خواسته را دارد یا خیر؟

پاسخ: مطابق ماده ۱۰۸ قانون آئین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور مدنی مصوب ۱۳۷۹، شورا می تواند تا میزان صلاحیت خود قرار تامین خواسته صادر نماید که باید به تأیید مشاور هم برسد، ضمن اینکه با رعایت قانون مزبور در موارد پیش بینی شده باید خسارت احتمالی اخذ شود، قرار صادره ظرف ده روز قابل اعتراض در شورا است (معاونت آموزش قوه قضائیه - کتاب راهنمای رسیدگی عملی در شورای حل اختلاف - چاپ ۳ - ۱۳۸۴ - ص ۲۱۸)

(۹) ماده ۱۰۸ قانون آئین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۷۹: خواهان می تواند قبل از تقدیم دادخواست راجع به اصل دعوی یا در جریان دادرسی تا وقتی که حکم قطعی صادر نشده است در موارد زیر از دادگاه، درخواست تامین خواسته نماید و دادگاه مکلف به قبول آن است:

الف - دعوی مستند به سند رسمی باشد.

ب - خواسته در معرض تضییع یا تفریط باشد.

ج - در مواردی از قبیل اوراق تجاری و خواست شده که به موجب قانون، دادگاه مکلف به قبول درخواست تامین باشد.

د - خواهان خسارتی را که ممکن است به طرف مقابل وارد آید نقداً به صندوق دادگستری بپردازد . تبصره: تعیین میزان خسارت احتمالی، با در نظر گرفتن میزان خواسته بنظر دادگاهی است که درخواست تامین را می پذیرد (در اینجا شورای حل اختلاف)، صدور قرار تامین موکول به ایداع خسارت خواهد بود . (۱۰)، مواد ۳۰۹ و ۳۱۴ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱ :

ماده ۳۰۹ = تمام مقررات راجع به بروت تجاری (از مبحث چهارم الی آخر فصل اول این باب) در مورد فته طلب (سفته) نیز لازم الرعایه است.

ماده ۳۱۴ = صدور چک ولو اینکه از محلی به محل دیگر باشد ذاتاً عمل تجاری محسوب نیست لیکن مقررات این قانون از ضمانت صادر کننده و ظهرنویس ها و اعتراض و اقامه دعوی و ضمان و مفقود شدن راجع به بروت شامل چک نیز خواهد بود.

(۱۱)، ماده ۱۱۷ قانون آئین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۷۹: قرار تامین باید فوری به خواننده ابلاغ و پس از آن اجرا شود. در مواردی که ابلاغ فوری ممکن نباشد و تاخیر اجرا باعث تضییع یا تفریط خواسته گردد، ابتدا قرار تامین اجرا و سپس ابلاغ می شود.

(۱۲)، ماده ۱۱۶ قانون آئین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۷۹ :

قرار تامین به طرف دعوی ابلاغ می شود، نامبرده حق دارد ظرف ده روز به این قرار اعتراض نماید، دادگاه در اولین جلسه به اعتراض رسیدگی نموده و نسبت به آن تعیین تکلیف می کند.

(۱۳)، ماده ۱۱۲ قانون آئین دادرسی مدنی :

در صورتی که درخواست کننده تامین تا ده روز از تاریخ صدور قرار تامین نسبت به اصل دعوی دادخواست ندهد، دادگاه (در اینجا شورای حل اختلاف) به درخواست خواننده، قرار تامین را لغو می نماید. (۱۴)، ماده ۲۱۶ قانون آئین دادرسی مدنی: کسیکه علیه او سند غیر رسمی ابراز شود می تواند خط یا مهر یا امضا یا اثر انگشت منتسب به خود را انکار نماید و احکام منکر بر او مترتب می گردد، اگر سند ابرازی منتسب به شخص او نباشد می تواند تردید کند.

(۱۵)، ماده ۵۱۵ قانون آئین دادرسی مدنی :

خواهان حق دارد ضمن تقدیم دادخواست یا در اثنای دادرسی و یا بطور مستقل جبران خسارت ناشی از دادرسی یا تاخیر انجام تعهد یا عدم انجام آن را به علت تقصیر خواننده نسبت به اداء حق یا امتناع از آن به وی وارد شده یا خواهد شد، همچنین اجرت المثل را به لحاظ عدم تسلیم خواسته یا تاخیر تسلیم آن از باب اتلاف و تسبیب از خواننده مطالبه نماید ... دادگاه در موارد یاد شده میزان خسارت را پس از رسیدگی معین کرده و ضمن حکم راجع به اصل دعوی یا به موجب حکم جداگانه، محکوم علیه را به تادیه خسارت ملزم خواهد نمود.

(۱۶)، ماده ۵۲۲ قانون آئین دادرسی مدنی

در دعای که موضوع آن دین و از نوع وجه رایج بوده و با مطالبه دائن و تمکن مدیون امتناع از پرداخت نموده، در صورت تغییر فاحش قیمت سالانه از زمان سررسید تا هنگام پرداخت و پس از مطالبه طلبکار، دادگاه با رعایت تناسب تاخیر شاخص سالانه که توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تعیین می گردد محاسبه و مورد حکم قرار خواهد داد مگر اینکه طرفین به نحو دیگری مصالحه نمایند.

(۱۷). قانون استفساریه تبصره الحاقی به ماده ۲ قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک (مصوب ۱۳۷۷/۹/۲۱ مجمع تشخیص مصلحت نظام) موضوع استفسار: آیا مراد از خسارت و هزینه‌های مقرر در تبصره الحاقی به ماده (۲) قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک مصوب ۱۳۷۶/۳/۱۰ کلیه خسارات و هزینه‌های لازم از قبیل هزینه دادرسی، حق الوکاله، ضمان ناشی از تسبیب، خسارت تاخیر تادیه و امثال آن می باشد؟

در این صورت مبنای محاسبه خسارت، مقررات بانکی است یا مبنای آن عرف می باشد که قاضی به استناد نظریه کارشناسی یا سایر طرق نسبت به استخراج خسارت اقدام می نماید؟

نظر مجمع تشخیص مصلحت نظام:

ماده واحده: منظور از عبارت (کلیه خسارات و هزینه‌های وارد شده ...) مذکور در تبصره الحاقی به ماده (۲) قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک مصوب ۱۳۷۶/۳/۱۰ مجمع تشخیص مصلحت نظام، خسارت تاخیر تادیه بر مبنای نرخ تورم، از تاریخ چک تا زمان وصول آن که توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اعلام شده و هزینه دادرسی و حق الوکاله بر اساس تعرفه‌های قانونی است.

(۱۸). ماده ۱۹۸ قانون آئین دادرسی مدنی:

در صورتی که حق یا دینی بر عهده کسی ثابت شد، اصل بر بقای آن است مگر آنکه خلاف آن ثابت شود.

(۱۹). مواد ۲۷۱ و ۱۲۵۷ قانون مدنی:

ماده ۲۷۱: دین باید به شخص داین یا به کسیکه از طرف او وکالت دارد تادیه گردد یا به کسیکه قانوناً حق قبض دارد.

ماده ۱۲۵۷: هر کس مدعی حقی باشد باید آنرا اثبات کند و مدعی علیه هر گاه در مقام دفاع، مدعی امری شود که محتاج به دلیل باشد اثبات امر بر عهده او است.

(۲۰). ماده ۳۱۳ و ۳۱۴ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱:

ماده ۱۳: وجه چک باید به محض ارائه کارسازی شود

جهت ملاحظه ماده ۳۱۴ قانون تجارت به پی نوشت شماره ۱۰ رجوع شود.

(۲۱). مواد ۳۰۷ و ۳۰۹ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱:

ماده ۳۰۷: فته طلب (سفته) سندی است که به موجب آن امضا کننده تعهد می کند مبلغی در موعد معین

یا عندالمطالبه در وجه حامل یا شخص معین و یا به حواله کرد آن شخص کارسازی نماید.

جهت ملاحظه ماده ۳۰۹ قانون تجارت به پی نوشت شماره ۱۰ رجوع شود.

(۲۲). ماده ۱۹۷ قانون آئین دادرسی مدنی: اصل برائت است بنابراین اگر کسی مدعی حقی یا دینی بر دیگری باشد باید آنرا اثبات کند در غیر اینصورت با سوگند خوانده حکم به برائت صادر خواهد شد.

(۲۳). ماده ۲۴۹ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱: برات دهنده و کسیکه برات را قبول کرده و ظهرنویس ها در مقابل دارنده برات* مسئولیت تضامنی دارند. دارنده برات در صورت عدم تادیه و اعتراض می تواند به هر کدام از آنها که بخواهد منفرداً یا به چند نفر یا به تمام آنها مجتمعاً رجوع نماید. همین حق را هر یک از ظهرنویس ها نسبت به برات دهنده و ظهرنویس های ماقبل خود دارد. اقامه دعوی بر علیه یک یا چند نفر از مسئولین موجب اسقاط حق رجوع به سایر مسئولین برات نیست. اقامه کننده دعوی ملزم نیست ترتیب ظهرنویسی را از حیث تاریخ رعایت کند، ضامنی که ضمانت برات دهنده یا محال علیه یا ظهرنویس را کرده فقط با کسی مسئولیت تضامنی دارد که از او ضمانت نموده است.

* به موجب مواد ۳۰۹ و ۳۱۴ قانون تجارت کلیه مقررات مربوط به برات نسبت به سفته و چک نیز اعمال می شود.

(۲۴) جهت ملاحظه رای وحدت رویه استنادی به پی نوشت شماره (۱) رجوع شود.

(۲۵). مواد ۲۸۶ و ۲۸۸ قانون تجارت:

ماده ۲۸۶: اگر دارنده براتی* که بایستی در ایران تادیه شود و به علت عدم پرداخت اعتراض شده بخواهد از حقی که ماده ۲۴۹** برای او مقرر داشته استفاده کند باید در ظرف یکسال از تاریخ اعتراض اقامه دعوی نماید.

ماده ۲۸۸: هر یک از ظهرنویس ها بخواهد از حقی که در ماده ۲۴۹ به او داده شده استفاده نماید باید در مواعدی که به موجب مواد ۲۸۶ و ... مقرر است اقامه دعوی کند.

* به موجب مواد ۳۰۹ و ۳۱۴ قانون تجارت مقررات راجع به برات نسبت به چک و سفته نیز جاری است (برای ملاحظه مواد مذکور به پی نوشت شماره ۱۰ رجوع شود)

** برای ملاحظه ماده ۲۴۹ قانون تجارت به پی نوشت شماره ۲۳ رجوع شود.

(۲۶). ماده ۱۹ آئین نامه اجرائی ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه مصوب رئیس قوه قضائیه: آراء قطعی در امور مدنی به درخواست ذینفع و به دستور رئیس شورا و با صدور اخطار اجرائی به موقع اجرا گذاشته می شود. چنانچه با ابلاغ اخطار دایره اجرایی محکوم له ظرف ده روز حکم را اجرا ننماید پرونده جهت اقدام قانونی برای اجرای حکم به دادگاه یا دادگستری محل تقدیم می گردد.

(۲۷). ماده ۱۲۰ قانون آئین دادرسی مدنی: در صورتی که قرار تامین اجرا گردد و خواهان به موجب

رای قطعی محکوم به بطلان دعوی شود و یا حقی برای او به اثبات نرسد ، خوانده حق دارد ظرف بیست روز از تاریخ ابلاغ حکم قطعی ، خسارتی را که از قرار تامین به او وارد شده است با تسلیم دلایل به دادگاه صادر کننده قرار (در اینجا شورای حل اختلاف صادر کننده قرار تامین خواسته) مطالبه کند . مطالبه خسارت در این مورد بدون رعایت تشریفات آئین دادرسی مدنی و پرداخت هزینه های دادرسی صورت می گیرد . مفاد تقاضا به طرف ابلاغ می شود تا چنانچه دفاعی داشته باشد ظرف ده روز از تاریخ ابلاغ با دلایل آن را عنوان نماید . دادگاه (شورا) در وقت فوق العاده به دلایل طرفین رسیدگی و رای مقتضی صادر می نماید این رای قطعی است . در صورتی که خوانده در مهلت مقرر مطالبه خسارت ننماید وجهی که بابت خسارت احتمالی سپرده شده به درخواست خواهان به او مسترد می شود .